

**ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ЮРИДИК УНИВЕРСИТЕТИ ҲУЗУРИДАГИ
ИЛМИЙ ДАРАЖАЛАР БЕРУВЧИ DSc.07/30.12.2019.Үн.22.01
РАҚАМЛИ ИЛМИЙ КЕНГАШ**

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ЮРИДИК УНИВЕРСИТЕТИ

ШАРИПОВА ХИЛОЛА РУСТАМОВНА

**ХАЛҚАРО ТЕХНОЛОГИЯЛАР ТРАНСФЕРИНИ ҲУҚУҚИЙ
ТАРТИБГА СОЛИНИШИ**

12.00.03 – Фуқаролик ҳуқуқи. Тадбиркорлик ҳуқуқи.
Оила ҳуқуқи. Халқаро хусусий ҳуқуқ

**Юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (Doctor of Philosophy) диссертацияси
АВТОРЕФЕРАТИ**

Тошкент – 2023

Фалсафа доктори (PhD) диссертацияси мавзуси Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссиясида В2022.4.PhD/Үи874 рақам билан рўйхатга олинган.

Докторлик диссертацияси Тошкент давлат юридик университетида бажарилган.

Диссертация автореферати уч тилда (ўзбек, инглиз, рус (резюме)) Илмий кенгашнинг веб-саҳифасида (www.tsul.uz) ва «ZiyoNET» Ахборот-таълим порталига (www.ziynet.uz) жойлаштирилган.

Илмий раҳбар:

Рустамбеков Исламбек Рустамбекович
юридик фанлар доктори, профессор

Расмий оппонентлар:

Караходжаева Дилором Мамировна
юридик фанлар доктори, профессор

Аҳмедов Азизхон Дилшодович
юридик фанлар доктори (DSc)

Етакчи ташкилот:

**Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги
қошидаги Юристлар малакасини ошириш
маркази**

Диссертация ҳимояси Тошкент давлат юридик университети ҳузуридаги DSc.07/30.12.2019.Үи.22.01 рақамли Илмий кенгашнинг 2023 йил «25» февраль соат 14:00 даги мажлисида бўлиб ўтади (Манзил: 100047, Тошкент ш., Сайилгоҳ кўчаси, 35. Тел.: (99871) 233-66-36; факс: (998971) 233-37-48; e-mail: info@tsul.uz).

Диссертация билан Тошкент давлат юридик университети Ахборот-ресурс марказида танишиш мумкин (____-рақами билан рўйхатга олинган). (Манзил: 100047, Тошкент ш., Амир Темур кўчаси, 13. Тел.: (99871) 233-66-36).

Диссертация автореферати 2023 йил «7» феврал куни тарқатилди.

(2023 йил 7 февралдаги 24 - рақамли реестр баённомаси).

С.С.Гулямов

Илмий даражалар берувчи илмий кенгаш раиси
ўринбосари, юридик фанлар доктори,
профессор

Д.Ю.Хабибуллаев

Илмий даражалар берувчи илмий кенгаш
илмий котиби, юридик фанлар номзоди,
профессор

Н.Ф.Имомов

Илмий даражалар берувчи илмий кенгаш
қошидаги илмий семинар раиси ўринбосари,
юридик фанлар доктори, профессор

**ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ЮРИДИК УНИВЕРСИТЕТИ ҲУЗУРИДАГИ
ИЛМИЙ ДАРАЖАЛАР БЕРУВЧИ DSc.07/30.12.2019.Үн.22.01
РАҚАМЛИ ИЛМИЙ КЕНГАШ**

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ЮРИДИК УНИВЕРСИТЕТИ

ШАРИПОВА ХИЛОЛА РУСТАМОВНА

**ХАЛҚАРО ТЕХНОЛОГИЯЛАР ТРАНСФЕРИНИ ҲУҚУҚИЙ
ТАРТИБГА СОЛИНИШИ**

12.00.03 – Фуқаролик ҳуқуқи. Тадбиркорлик ҳуқуқи.
Оила ҳуқуқи. Халқаро хусусий ҳуқуқ

**Юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (Doctor of Philosophy) диссертацияси
АВТОРЕФЕРАТИ**

Тошкент – 2023

Докторлик диссертацияси автореферати мундарижаси

Content of the abstract of doctoral dissertation

Оглавление автореферата докторской диссертации

Шарипова Хилола Рустамовна

Халқаро технологиялар трансферини ҳуқуқий тартибга солиниши.....5

Sharipova Hilola Rustamovna

Legal regulation of the international technology transfer28

Шарипова Хилола Рустамовна

Правовое регулирование международного трансфера технологий.....47

Эълон қилинган ишлар рўйхати

List of published works

Список опубликованных работ.....

КИРИШ (фалсафа доктори (PhD) диссертацияси аннотацияси)

Диссертация мавзусининг долзарблиги ва зарурати. Дунёда давлатлар иқтисодий ривожланишининг муҳим омили сифатида янги технологиялар яратилиши ҳамда уларнинг халқаро миқёсда тижоратлашуви ва алмашинуви алоҳида аҳамият касб этади. Ўз навбатида, мамлакат иқтисодиётига инвестицияларни, бунда инновация ва янги технологияларни жалб этиш ҳамда инновацион иқтисодиётга ўтиш бевосита технологиялар трансфери учун қулай муҳитни шакллантириш омилларига бевосита боғлиқ бўлиб, бу жараёнларнинг барқарорлигини таъминлаш давлатлардан халқаро технологиялар трансферини тартибга солишнинг ҳуқуқий нормалари ва механизмларини такомиллаштиришни тақозо этмоқда. Глобал инновацион индексда Швейцария, Швеция, АҚШ биринчи учта ўринни эгаллаб келмоқда, Ўзбекистон эса мазкур рейтингда 2020 йилда 93 ўрин, 2021 йилда 86 ўринни эгаллаган¹. Бу эса мазкур соҳа мамлакатимизда етарлича ривожланмаётганлиги, бунинг натижасига иқтисодиётга етарлича инвестициялар киритилмаётганлиги ва унинг жозибадорлиги пастлигидан далолат беради. Шу нуқтаи назардан, дунёнинг иқтисодиёти ривожланган давлатлари инновация ва технологиялар трансфери соҳасида юқори кўрсаткичларни намоён этиб, бу миллий иқтисодиётга янги технологияларни жалб этиш ҳамда уларни самарали ҳуқуқий тартибга солинишини ижобий хорижий тажрибадан келиб чиққан ҳолда такомиллаштириш заруратини кўрсатади.

Жаҳонда давлатлар ўртасида технологиялар трансфери натижасида олинган даромадлар охириги уч йилда 200 млрд. АҚШ долларидан ошган². Халқаро миқёсда технологиялар трансферини тартибга солиш қатор илмий тадқиқотлар предметига айланиб, бунда технологиялар трансферини комплекс ҳуқуқий тартибга солиш, жумладан интеллектуал мулк объектларига бўлган ҳуқуқларни таъминлаш, инновация фаолиятини тартибга солиш, бу соҳадаги қонунчилик ва шартномавий-ҳуқуқий базани такомиллаштириш, давлат бошқарувини ташкил этиш ва давлат сиёсатини юритиш масалаларига алоҳида эътибор қаратилмоқда.

Республикамизда инновацион ривожланиш, технологик янгиланиш ва технологиялар трансфери механизмларини яратиш, уни таъминлаш ва тартибга солиш соҳасида тизимли ишлар амалга оширилмоқда. Иқтисодиётга инновацияларни кенг жорий қилиш, саноат корхоналари ва илм-фан муассасаларининг кооперация алоқаларини ривожлантириш, Глобал инновацион индексда қайд этилган паст индикаторлар бўйича Ўзбекистон позициясини яхшилаш, инновацион лойиҳаларни амалга ошириш учун барча йўналишларда кенг имкониятларни яратиш, тадқиқотларни ва инновацион ташаббусларни қўллаб-қувватлашнинг замонавий механизмларини жорий

¹ Глобал инновация рейтинги, 2020 йил учун – https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2021.pdf, 2021 йил учун – https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2021.pdf

² Технологиялар трансфери статистикаси – <https://www.techtransfer.nih.gov/reportsstats/technology-transfer-statistics>

қилиш¹ мамлакат ривожланишнинг асосий мақсадларидан бири сифатида белгиланган бўлиб, ушбу соҳадаги қонун ҳужжатлари ва ҳуқуқни қўллаш амалиётини янада такомиллаштириш долзарб масалалардан бири бўлиб қолмоқда.

Ўзбекистон Республикасининг 1996 йил 29 августдаги Фуқаролик кодекси², 2020 йил 24 июлдаги ЎРҚ-630-сон “Инновацион фаолият тўғрисида”³, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 1 апрелдаги ПФ-6198-сон “Илмий ва инновацион фаолиятни ривожлантириш бўйича давлат бошқаруви тизимини такомиллаштириш тўғрисида”⁴ ва 2018 йил 24 ноябрдаги ПФ-5583-сон “Тадбиркорлик ва инновациялар соҳасидаги лойиҳаларни молиялаштириш механизмларини такомиллаштириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”⁵ги Фармонлари, 2018 йил 7 майдаги ПҚ-3698-сон “Иқтисодиёт тармоқлари ва соҳаларига инновацияларни жорий этиш механизмларини такомиллаштириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”⁶ги қарори ва мавзуга оид бошқа қонун ҳужжатларида белгиланган вазифаларни амалга оширишда ушбу диссертация тадқиқоти муайян даражада хизмат қилади.

Тадқиқотнинг республика фан ва технологиялари ривожланишининг устувор йўналишларига боғлиқлиги. Диссертация тадқиқоти республика фан ва технологиялар ривожланишининг I. «Ахборотлашган жамият ва демократик давлатни ижтимоий, ҳуқуқий, иқтисодий, маданий, маънавий-маърифий ривожлантиришда инновацион ғоялар тизимини шакллантириш ва уларни амалга ошириш йўллари» устувор йўналиши бўйича бажарилган.

Муаммонинг ўрганилганлик даражаси. Технологиялар трансферини амалга ошириш, шартномавий-ҳуқуқий базасини такомиллаштириш, давлат бошқаруви ва сиёсатини юритиш, халқаро-ҳуқуқий ҳамкорликни амалга ошириш, бу борадаги халқаро тажриба ҳамда хорижий мамлакатлар қонунчилиги ва ҳуқуқни қўллаш амалиёти мамлакатимизда мустақил тадқиқот объекти сифатида ўрганилмаган.

¹ Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 28 январдаги ПФ-60-сон “2022 — 2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараккиёт стратегияси тўғрисида”ги Фармони // Ўзбекистон Республикаси миллий базаси, 29.01.2022 й., 06/22/60/0082-сон, 18.03.2022 й., 06/22/89/0227-сон, 21.04.2022 й., 06/22/113/0330-сон.

² Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 05.10.2020 й., 03/20/640/1348-сон.

³ Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 24.07.2020 й., 03/20/630/1101-сон.

⁴ Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 1 апрелдаги ПФ-6198-сон “Илмий ва инновацион фаолиятни ривожлантириш бўйича давлат бошқаруви тизимини такомиллаштириш тўғрисида”ги Фармони // Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 02.04.2021 й., 06/21/6198/0269-сон.

⁵ Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 24 ноябрдаги ПФ-5583-сон “Тадбиркорлик ва инновациялар соҳасидаги лойиҳаларни молиялаштириш механизмларини такомиллаштириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги Фармони // Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 26.11.2018 й., 06/18/5583/2221-сон; 30.05.2019 й., 06/19/5733/3216-сон; 28.09.2020 й., 06/20/6075/1330-сон; Қонунчилик маълумотлари миллий базаси, 30.04.2021 й., 06/21/6218/0398-сон, 23.08.2021 й., 06/21/6280/0811-сон, 30.12.2021 й., 06/21/42/1224-сон.

⁶ Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 7 майдаги ПҚ-3698-сон “Иқтисодиёт тармоқлари ва соҳаларига инновацияларни жорий этиш механизмларини такомиллаштириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги Қарори // Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 08.05.2018 й., 07/18/3698/1178-сон; 28.09.2020 й., 06/20/6075/1330-сон; 02.04.2021 й., 06/21/6198/0269-сон.

Интеллектуал мулк объектларининг ҳуқуқий муҳофазаси, инновациялар ва инновация фаолиятини ҳуқуқий тартибга солишга доир айрим масалалар мамлакатимиз олимларидан Ҳ.Р.Раҳмонкулов, О.Оқюлов, С.С.Гулямов, Б.Тошев, И.Насриев, А.Рўзиев, И.Р.Рустамбеков, А.Ахмедов, З.Убайдуллаев, Д.А.Огай, Қ.Меҳмонов, А.Тожибоев ва бошқаларнинг¹ илмий ишларида муайян даражада кўриб чиқилган.

МДҲ давлатларида тадқиқ қилинаётган мавзу йўналишида сўнгги йилларда тадқиқот олиб борган тадқиқотчилар сифатида Капица Ю.М., Ильин П.В., Соловьева Ю.В., Ткачев М.М., Перерва П.Г., Холопенкова Е., Тосканова А.Н., Шахназаров Б.А., Клишина А., Городов О. А. ва бошқаларни² кўрсатиш мумкин.

Хорижий мамлакатларда технологиялар трансферини ривожлантириш ва ҳуқуқий тартибга солинишини сўнгги йилларда тадқиқ қилган олимлар сифатида Marzena Walasik, David C. Mowery, Dzurinda, Mikuláš, Chesbrough Н., Leimeister J. M., Keith E. Maskus, Mark R. Joelson, Guerrero M., Urbano D. ва бошқаларни³ кўрсатиш мумкин.

Бироқ номлари юқорида келтирилган олимларнинг ишлари интеллектуал мулк ҳуқуқи, алоҳида объектлар ва инновация фаолиятининг умумий жиҳатларига бағишланган бўлиб, халқаро технологиялар трансферини амалга оширишга доир муаммолар ва уларнинг ҳуқуқий тартибга солиниши масалалари комплекс шаклда тадқиқ қилинмаган. Шу сабабли ушбу масалани комплекс тадқиқ этиш долзарб ҳисобланади.

Диссертация тадқиқотининг диссертация бажарилаётган олий таълим муассасасининг илмий-тадқиқот ишлари режалари билан боғлиқлиги. Тадқиқот иши Тошкент давлат юридик университети илмий-тадқиқот ишлари режасининг «Инвестиция муҳити жозибадорлигини ошириш ва таваккалчилик хавф-хатарини камайтиришнинг ҳуқуқий механизмини яратишнинг назарий-методологик асосларини такомиллаштириш» номли фундаментал лойиҳаси (2019-2021й.й.) доирасида бажарилган.

Тадқиқотнинг мақсади халқаро технологиялар трансфери ва унинг доирасидаги муносабатларни ҳуқуқий тартибга солинишини янада такомиллаштириш ва ушбу соҳадаги қонун ҳужжатлари ва ҳуқуқни қўллаш амалиёти самарадорлигини оширишга қаратилган таклиф ҳамда тавсиялар ишлаб чиқишдан иборат.

Тадқиқотнинг вазифалари:

технологиялар трансфери тушунчаси ва моҳиятини аниқлаш;

технологияларни халқаро тақдим қилиш шакллари ва механизмларини очиб бериш;

¹ Мазкур олимлар ишларининг тўлиқ рўйхати диссертациянинг фойдаланилган адабиётлар рўйхатида кўрсатилган.

² Мазкур олимлар ишларининг тўлиқ рўйхати диссертациянинг фойдаланилган адабиётлар рўйхатида кўрсатилган.

³ Мазкур олимлар ишларининг тўлиқ рўйхати диссертациянинг фойдаланилган адабиётлар рўйхатида кўрсатилган.

халқаро технологиялар трансферида интеллектуал мулк объектларига бўлган ҳуқуқлар таъминланишини таҳлил қилиш;

технологиялар трансферини халқаро-ҳуқуқий тартибга солинишини таснифлаш;

технологиялар трансферини шартномавий-ҳуқуқий ва коллизия тартибга солинишини тавсифлаш;

технологиялар трансферини ҳуқуқий тартибга солишда хорижий тажриба ва энг яхши амалиётни аниқлаш;

рақамли иқтисодиётда технологиялар трансферининг ҳуқуқий тартибга солиниши хусусиятларини аниқлаш;

халқаро технологиялар трансфери соҳасида Ўзбекистон Республикаси қонунчилиги ва ҳуқуқни қўллаш амалиётини такомиллаштириш бўйича таклиф-тавсиялар ишлаб чиқиш.

Тадқиқотнинг объекти халқаро технологиялар трансфери доирасида вужудга келувчи ижтимоий муносабатларнинг миллий ва халқаро-ҳуқуқий тартибга солиниши билан боғлиқ ҳуқуқий муносабатлар тизими ҳисобланади.

Тадқиқотнинг предмети халқаро технологиялар трансферига доир илмий-амалий муаммолар, миллий қонунчилик ва ҳуқуқни қўллаш амалиёти, халқаро-ҳуқуқий ҳужжатлар, хорижий мамлакатлар қонунчилиги ва амалиёти ҳамда мавжуд концептуал ёндашувлар, илмий-назарий қарашлар ва ҳуқуқий категориялардан иборат.

Тадқиқотнинг усуллари. Тадқиқот олиб боришда тарихий, тизимли таҳлил, қиёсий-ҳуқуқий, мантиқий, умумлаштириш, илмий манбаларни комплекс тадқиқ этиш, индукция ва дедукция, статистик маълумотлар таҳлили каби усуллар қўлланилган.

Тадқиқотнинг илмий янгилиги қуйидагилардан иборат:

технологиялар трансферини амалга ошириш, бунда трансфер технологик жамланма сифатида амалга оширилиши ва унинг ҳуқуқий механизмлари асосланган;

технологиялар трансфери доирасида шартномалар қўлланилиши тартиби ҳамда технологиялар трансфери шартномаси алоҳида шартнома сифатида асосланган;

интеллектуал мулк соҳасидаги қонунчиликни тизимлаштириш, бунда интеллектуал мулк, инновация ва технологиялар трансфери ҳамда рақамли реалликни эътиборга олган ҳолда комплекс тартибга солувчи ягона кодекс қабул қилиниши зарурати ва унинг асосий тамойиллари асослаб берилган;

давлат бюджети ҳисобидан яратилган интеллектуал мулк объектлари трансферини тартибга солиш тамойиллари ишлаб чиқилган ҳамда уларни қонун ҳужжатларида мустақамлаб қўйиш зарурати асослаб берилган;

рақамли иқтисодиёт доирасида технологиялар трансферини амалга оширишда махсус платформалар яратилиши, уларнинг ҳуқуқий механизмлари ишлаб чиқилиши ва бунда виртуал юридик шахслар ҳамда сунъий интеллект асосида ўзини-ўзи ривожлантирувчи тизимлар фаолиятининг ҳуқуқий асоси ва чегарасини белгилаб бериш зарурати кўрсатиб берилган.

Тадқиқотнинг амалий натижалари қуйидагилардан иборат:

халқаро технологиялар трансфери доирасида қонунчиликда худудийлик тамойилини ҳамда *lex cause* ва *lex venditoris* коллизия нормаларини аниқ белгилаб бериш зарурати асослаб берилди;

технологиялар трансфери тушунчаси, моҳияти ва турлари очиқ берилиб, технологиялар трансфери алоҳида комплекс ҳуқуқий институт эканлиги асослаб берилди;

интеллектуал мулк объектларини савдо жиҳатлари бўйича халқаро келишувга Ўзбекистон Республикасининг қўшилиши ва бу орқали Жаҳон савдо ташкилотига аъзолик талаблари ҳам бажарилиши асослаб берилди;

инновациялар ва технологиялар трансферини давлат томонидан қўллаб-қувватлаш тартибини белгилаш тўғрисидаги норматив-ҳуқуқий ҳужжат қабул қилиниши зарурати ва унинг асосий тартибга солиш предмети кўрсатиб берилди;

халқаро технологиялар трансфери доирасида киберхавфсизликни таъминлаш, рақамли фаолиятни тартибга солиш, онлайн хизматлар соҳасини ривожлантириш ҳамда божхона ва солиқ қонунчилигида имтиёزلарни назарда тутиш зарурати асослаб берилди.

Тадқиқот натижаларининг ишончлилиги. Ишда танқидий ва қиёсий тадқиқот олиб бориш бўйича илғор хорижий олимлар томонидан ўрганилган ва тавсия этилган усуллардан фойдаланилган. Тадқиқот натижалари халқаро ҳуқуқ ва миллий қонунчилик нормалари, ривожланган давлатлар тажрибаси, ҳуқуқни қўллаш амалиёти, статистик маълумотларни таҳлил қилиш натижалари умумлаштирилиб, тегишли ҳужжатлар билан расмийлаштирилган. Тадқиқот олиб бориш жараёнида билдирилган айрим таклифлар амалиётга жорий этилган ва бу тегишли ваколатли органлар томонидан тасдиқланган. Тадқиқот натижалари етакчи миллий ва хорижий нашрларда эълон қилинган.

Тадқиқот натижаларининг илмий ва амалий аҳамияти. Тадқиқот натижаларининг илмий аҳамияти ундаги илмий-назарий хулосалар, таклифлар ва тавсиялардан келгуси илмий фаолиятда, қонун ижодкорлигида, ҳуқуқни қўллаш амалиётида, технологиялар трансферини шартномавий-ҳуқуқий тартибга солишда, технологиялар импорти ва экспортини амалга оширишда, мазкур соҳанинг комплекс ҳуқуқий тартибга солинишини такомиллаштиришда, тегишли ҳуқуқий нормаларни шарҳлашда, миллий қонунчиликни такомиллаштириш фаолияти юзасидан илмий тадқиқотлар олиб боришда, шунингдек «Халқаро хусусий ҳуқуқ», «Фуқаролик ҳуқуқи», «Интеллектуал мулк ҳуқуқи» ва «Халқаро савдо ҳуқуқи» каби ҳуқуқий фанларни ўқитиш ва методик тавсиялар тайёрлашда фойдаланиш мумкин.

Тадқиқот натижаларидан қонун ижодкорлиги фаолиятида, хусусан норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар тайёрлаш, уларга ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш, ҳуқуқни қўллаш амалиётини такомиллаштириш ҳамда олий юридик таълим муассасаларида “Халқаро хусусий ҳуқуқ” ва “Оммавий ҳуқуқ” фанларини ўқитишда фойдаланиш мумкинлиги ишнинг амалий аҳамиятини ташкил этади.

Тадқиқот натижаларининг жорий қилиниши. Тадқиқот иши бўйича олинган илмий натижалар қуйидагиларда фойдаланилган:

технологиялар трансферини амалга ошириш, бунда технологик жамланма сифатида трансфер амалга оширилиши ва унинг ҳуқуқий механизмларини белгилашга доир таклифлар Ўзбекистон Республикасининг Инновацион фаолият тўғрисидаги Қонунининг 3- ва 21-моддаларида ўз аксини топган (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатаси Инновацион ривожланиш, ахборот сиёсати ва ахборот технологиялари масалалари қўмитасининг 2022 йил 1 августдаги 04/11-11-133-сон далолатномаси). Ушбу таклиф технологиялар трансферини амалга ошириш жараёнининг ҳуқуқий тартибга солинишини такомиллаштиришга хизмат қилган;

технологиялар трансфери доирасида шартномалар қўлланилиши тартиби ҳамда технологиялар трансфери шартномасини қонунчиликда акс эттириш тўғрисидаги таклиф Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодекси лойиҳасида ҳамда Инновацион фаолият тўғрисидаги Қонуннинг 23-моддасида эътиборга олинган (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатаси Инновацион ривожланиш, ахборот сиёсати ва ахборот технологиялари масалалари қўмитасининг 2022 йил 1 августдаги 04/11-11-133-сон далолатномаси). Ушбу таклиф технологиялар трансфери халқаро миқёсда амалга оширилишининг шартномавий-ҳуқуқий тартибга солинишини таъминлашга хизмат қилган;

интеллектуал мулк соҳасидаги қонунчиликни тизимлаштириш, давлат бюджети ҳисобидан яратилган интеллектуал мулк объектлари трансферини тартибга солиш, рақамли иқтисодиёт доирасида технологиялар трансферини амалга оширишда махсус платформалар яратилиши ҳамда Глобал инновация рейтингда мамлакат позициясини ошириш бўйича таклифлар Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 1 апрелдаги ПФ-6198-сон “Илмий ва инновацион фаолиятни ривожлантириш бўйича давлат бошқаруви тизимини такомиллаштириш тўғрисида”ги ҳамда 2022 йил 28 январдаги ПФ-60-сон “2022-2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси тўғрисида”ги Фармонларида эътиборга олинган (Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлигининг 2022 йил 14 октябрдаги 8/1-5/66-28-сон далолатномаси). Ушбу таклиф мамлакатда технологиялар трансферини тартибга солишни такомиллаштириш ва ҳуқуқни қўллаш амалиётини ривожлантиришга хизмат қилган.

Тадқиқот натижаларининг апробацияси. Мазкур тадқиқот натижалари 4 та илмий-амалий анжуманда, жумладан 2 та халқаро ва 2 та республика илмий-амалий анжуманларида муҳокамадан ўтказилган.

Тадқиқот натижаларининг эълон қилинганлиги. Диссертация мавзуси бўйича жами 14 та илмий иш, жумладан 10 та илмий мақола (4 та халқаро нашрларда) чоп этилган.

Диссертациянинг тузилиши ва ҳажми. Диссертация таркиби кириш, учта боб, хулоса, фойдаланилган адабиётлар рўйхати ва иловалардан иборат. Диссертация ҳажми 148 бетни ташкил этади.

ДИССЕРТАЦИЯНИНГ АСОСИЙ МАЗМУНИ

Диссертациянинг **кириш (диссертация аннотацияси)** қисмида тадқиқот мавзусининг долзарблиги ва зарурати, унинг республика фан ва технологиялари ривожланишининг асосий устувор йўналишларига боғлиқлиги, мавзу бўйича хорижий илмий тадқиқотлар шарҳи, муаммонинг ўрганилганлик даражаси, мавзунинг диссертация бажарилаётган олий таълим муассасасининг илмий-тадқиқот ишлари билан алоқаси, унинг мақсад ва вазифалари, объекти ва предмети, усуллари, илмий янгилиги ва амалий натижаси, тадқиқот натижаларининг ишончлилиги, илмий ва амалий аҳамияти, жорий қилиниши, апробацияси, натижаларнинг эълон қилинганлиги, диссертациянинг ҳажми ва тузилиши ҳақида маълумотлар келтирилган.

Диссертациянинг **«Технологиялар халқаро трансферининг назарий-ҳуқуқий асослари»** деб номланган биринчи бобида тадқиқотнинг кейинги бобларида муҳокама қилинган муаммоларни ишлаб чиқиш учун назарий асоснинг таҳлили ёритилган. Ушбу бобда технологиялар трансферининг ҳуқуқий тушунчаси ва моҳияти, технологияларни халқаро ўтказишнинг механизмлари ва шакллари, технологиялар халқаро трансферидан интеллектуал мулкни муҳофаза қилишнинг илмий-амалий муаммолари таҳлил қилинган.

Ҳозирги даврда ортиб бораётган глобаллашув доирасида технологияларнинг халқаро трансфери ва илмий-техник ҳамкорлик мамлакат иқтисодиёти юксалиши ва жадал ўсишининг таянч негизи эканлиги кўрсатилиб, мазкур йўналишда вужудга келган тушунчалар, яъни “технология”, “технологиялар трансфери”, “халқаро технологиялар трансфери” тушунчалари турли илмий ёндашувлар таҳлили асосида ўрганилган. Жумладан, мазкур атамалар юзасидан Williams L., Feinrider Martin, John K. Galbraith, David M. Haug, John E.S. Parker, Rogers E. M. каби олимларнинг фикрлари чуқур таҳлил қилиб ўрганилган. Миллий олимлардан О.Оқюлов, Н.Имомов, С.Гулямов, А.Тожибоев қарашлари юзасидан фикр-мулоҳазалар билдирилган.

Таҳлиллар асосида тушунчалар таърифланган ҳамда кўриб чиқилган учта тоифа орасида энг кенг тарқалгани “билимлар трансфери” тушунчаси, “технологиялар трансфери” – билимлар трансфери шаклларида бири сифатида торроқ, “инновациялар трансфери” – фойдаланишга тайёр технология ёки унинг асосида яратилган маҳсулот трансфери сифатида янада торроқ ҳисобланиши асослаб берилган.

Бундан ташқари, таҳлиллар натижасида, тадқиқот технологиялар трансферининг шартнома тури бўйича, алмашинув даражаси бўйича, кўлами бўйича, ўтказилаётган технология тури бўйича ажратиб берилган.

Технологияларнинг тижорат ва нотижорат трансферига ҳам ёндашилиб, бунда объект сифатида аниқ моддийлаштирилган янги технология ёки янги маҳсулот эмас, балки илмий тадқиқот ва тажриба-конструкторлик ишлари босқичида олинган билимлар ва маълумот ҳисобланиши баён этилган.

Шунингдек, бунда тижоратлаштириш масалаларига ҳам эътибор қаратилиб, трансфер ва тижоратлаштириш ўртасидаги фарқнинг иккита

жиҳатини кўрсатиш мумкинлиги баён этилган. Жумладан, биринчиси, технологияни тижоратлаштириш даромад олинишини шарт қилиб қўйиши, иккинчиси эса технология трансфери технологиянинг саноатда ўзлаштирилишини амалга оширувчи томонидан даромад олиши билан боғланмаган ҳолда.

Халқаро даражада технологиялар трансфери анъанавий бизнес усуллари ва воситаларидан фойдаланган ҳолда, инновацион таркибий қисмнинг юқори таваккалчилик, ноаниқлик, капитал сиғимлилиги, интеллектуал меҳнат ресурслари каби хусусиятларига қараб турли шакл ва механизмларда амалга оширилиши, шунингдек технологиялар хорижий ҳамкорга илмий-техник фаолият натижаларини тижорат ёки нотижорат асосларда тақдим қилиниши мумкинлиги, бу орқали халқаро технологиялар трансфери илмий-техник ютуқларнинг тижорат ёки нотижорат шаклларида амалга оширилиши мумкинлиги кўрсатиб берилган.

Таҳлиллар асосида халқаро технологиялар трансфери ўзининг иқтисодий хусусиятига кўра, тижорат ва нотижорат шаклларга бўлиниши тўғрисида хулоса қилинган. Ўз навбатида, тижорат бўлмаган шаклдаги технологиялар трансферига илмий-тадқиқот натижалари бўйича ютуқлар, тажрибаларни алмашиш, халқаро илмий-техник нашрлар ва тижорат сирларини алмашиш кабилар кириши, тижорат бўлмаган шаклдаги технологиялар трансферини ҳам ҳуқуқий тартибга солиш муҳим аҳамият касб этиши, жумладан уларни тартибга солишда тижорат характердаги воситалардан фойдаланиш мумкинлиги асослантилган.

Мазкур масалалар таҳлилида Blakeney M., Ахмедов А., Галимова М., Van Norman G.A., Eisenkot R., Cunningham J.A., O'Reilly P., Arenas J., González D. каби олимларнинг илмий тадқиқотларидан кенг фойдаланилган, таҳлиллар қилиниб, хулосаларга келинган. Натижада, технологиялар трансфери кенг қамровли эканлиги, ҳуқуқий нуқтаи назардан технологик трансфер комплекс институт бўлиб, фуқаролик, солиқ, божхона, молиявий ва маъмурий ҳуқуқ меъёрларини ўз ичига олиши кўрсатиб берилган.

Технологиялар трансфери ҳуқуқий тартибга солинишининг энг муҳим элементлари сифатида муаллифлар ва инвесторлар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш, технологияларни ўтказиш бўйича битимларни тузиш ва рўйхатдан ўтказиш, имтиёзли сиёсатни амалга ошириш, юқори технологиялар яратилишини молиялаштириш, хорижга ўтказилиши мумкин бўлган технологиялар мезонларини белгилаш асослаб берилган.

Технологиялар трансферини (ҳам ички, ҳам халқаро) тегишли равишда ташкил қилиш, ҳуқуқий тартибга солинишини таъминлаш, давлат сиёсатини тўғри юритиш муҳим эканлиги кўрсатилиб, буларнинг барчаси миллий инновацион тизимнинг самарали ишлашини таъминлашнинг зарур шarti бўлиб ҳисобланиши асослантилган.

Технологиялар халқаро трансфери доирасида мавжуд халқаро-ҳуқуқий ҳужжатлар ўрганилиб, Ўзбекистоннинг Жаҳон савдо ташкилотига кириши доирасидаги саъй-ҳаракатлари эътиборга олиниб, халқаро технологиялар трансферининг халқаро тизимга кириб боришини таъминланишида Интеллектуал мулк ҳуқуқининг савдо аспекти буйича битим (ТРИПС) энг

асосий ҳужжат ҳисобланиши ва Ўзбекистон мазкур ҳужжатни ратификация қилиши зарурати кўрсатиб берилган.

Butler, J.S., D.V. Gibson, Keith E., Gutterman A., Erlich J., Lei Yang каби олимлар қарашлари ва илмий тадқиқотлари таҳлиллари натижасида технологияларнинг ўтказилиши, жорий қилиниши ва қўлланилиши орқали интеллектуал мулк ҳуқуқлари ҳимояси халқаро тизимга мослашувчанлиги йўналишида тадрижий ривожланишига таъсир кўрсатиши лозимлиги, бу орқали эса технологиялар халқаро трансфери тизимнинг тадрижий ривожланиши халқаро трансфери тизимининг ижобий ривожланиш истиқболларини яратилишига олиб келиши тўғрисида хулоса қилинган.

«Технологияларни халқаро трансфер қилишнинг ҳуқуқий тартибга солиниши» деб номланган диссертациянинг иккинчи бобида технологияларни халқаро трансфер қилишни ҳуқуқий тартибга солишнинг илмий-назарий таҳлили, технологиялар трансферини шартномавий-ҳуқуқий ва коллизия-ҳуқуқий тартибга солиниши, технологиялар трансфери соҳасининг давлат томонидан тартибга солиниши ва давлат сиёсатини юритиш муаммолари кўриб чиқилган.

Бозорга янги маҳсулотни киритишни тезлаштиришга интилиш, жаҳон бозорида борган сари кучайиб бораётган рақобат кураши, мамлакатлар ўртасида эркин товар алмашинувида тўсқинлик қилувчи протекционизм, илмий-тадқиқот ва тажриба конструкторлик ишларида маблағларни тежаш каби мақсадлар натижасида замонавий шароитларда мамлакатлар ўртасида илмий-технологик алмашинувнинг асосий шакли лицензияларнинг халқаро савдоси ҳисобланиши кўрсатиб берилган.

Технологияларнинг трансфери, жумладан тижоратлаштирилишини ривожлантириш масалаларида Европа Иттифоқи мамлакатлари тажрибаси алоҳида ўрганилиб, унда давлат маблағлари ҳисобидан яратилган илмий-техник фаолият натижалари ва интеллектуал мулк объектларини хўжалик айланмасига киритиш механизмини ишлаб чиқишдаги асосий тамойиллар кўрсатиб берилган.

Европа қонунчилигининг тадрижий ривожланишидаги асосий тамойил илмий-техник фаолият натижаларидан самарали фойдаланиш учун рағбатларнинг шартларини либераллаштириш ва ривожлантиришдан иборатлиги, Ўзбекистон Республикасининг мазкур тамойилга амал қилиши инновацион турдаги иқтисодиётнинг шаклланиши учун зарур шарт бўлиб ҳисобланиши асослаб берилган.

Глобаллашув, инновацион жараёнлар ривожланиши даврида трансчегаравий технологик алмашинув муаммолари жаҳон ҳамжамияти ва алоҳида давлатлар учун долзарб ва муҳимлиги, кўриб чиқиладиган муносабатларни тартибга солишга бўлган ягона ёндашувни шакллантириш учун халқаро-ҳуқуқий бошқариш воситалари (регуляторлар) ни ишлаб чиқиш зарурлиги кўрсатиб берилган.

Технологиялар алмашинувининг халқаро амалиётида мослашувчан шартнома конструкциялари қўлланилиши, (technology transfer agreements) технологияни ва тегишли интеллектуал мулк объектларини ўтказиш назарда тутилиши, фойдаланувчига муаллиф билан биргаликда ёки мустақил

равишда олинган технологияни ўзгартириш, модификациялаш, такомиллаштириш имконини берадиган шартларни ўз ичига олиши таҳлил қилинган.

Шартномавий-ҳуқуқий тартибга солиш доирасида инвестиция шартномаси, патент асосидаги мутлақ ҳуқуқларни сотиш шартномаси, лицензия шартномаси, “ноу-хау”ни сотиш (тижорат қийматига эга бўлган патентланмаган ихтироларни сотиш) шартномаси, муҳандислик шартномаси, франшизинг шартномаси, хизмат кўрсатиш (билимни талаб қилувчи хизматларни тақдим этиш – *consultancy arrangements*) шартномаси, тўлиқ тайёр ҳолда топширилган лойиҳа шартномаси (*Turn-Key Project*), қўшма корхона шартномалари, ҳуқуқни сотиб олиш шартномаси ёки ҳуқуқни топшириш шартномаси, уларга доир илмий қарашлар (А.Ахмедов, Ф. Зайнобиддинова, Helen E. Weidner, Amy Jocelyn Glass, Kamal Saggi, Шахназаров В., Arora A., Gambardella A., Каунак А., Ian Cockburn, Mark R. Joelson каби олимлар) ўрганиб, таҳлил қилинган.

Таҳлиллар асосида халқаро технология трансфери шартномасини жорий этиш ва Фуқаролик кодексида алоҳида мустақил шартнома тури сифатида киритиш мақсадга мувофиқлиги тўғрисида хулоса қилинган.

Шунингдек, халқаро технологиялар трансфери доирасида коллизия ҳуқуқий тартибга солиш ўрганилиб, бунда “*Lex cause*” – шартнома бўйича ҳал қилувчи ижронини амалга оширувчи томоннинг ҳуқуқи шартномага нисбатан қўлланилиши ва “*lex venditoris*” – ҳуқуқбузарлик муносабатлари саноат мулки объектига бўлган ҳуқуқларни трансчегаравий ўтказишнинг исталган турида шартнома бўйича томонлар, шунингдек, ҳудудийлик принципи билан энг кўп алоқадорликда бўлган ҳуқуқ коллизия ҳаволаларини қўллаш мақсадга мувофиқлиги асослаб берилган.

Технологик рақобатнинг ҳозирги босқичида, ташқи иқтисодий сиёсати технологияларнинг фаол ижобий алмашинувида ёрдам берган мамлакатлар тажрибаси алоҳида ўрганилиб, бунда Хитой, Хиндистон, АҚШ, Буюк Британия, Франция, Германия, Япония давлатлари тажрибалари, мазкур давлатларнинг Keith E. Maskus, Moon S., Claudia Sevenini каби олимлари ғоялари ва қарашлари таҳлил қилинган.

Таҳлиллар асосида махсус норматив-ҳуқуқий ҳужжат қабул қилиниши ва давлат сиёсати ривожлантирилиши зарурати ҳамда бундай концепцияда қўйидаги асосий қоидалар акс этиши кераклиги кўрсатилган:

– давлат ёрдамидан фойдаланиш, хусусан, иқтисодиётнинг энг долзарб ва зарур тармоқларида инновацион фаолиятни амалга ошириш ҳуқуқига эга бўлган субъектларга қўйиладиган талабларни белгилаш;

– давлатнинг молиявий ва ташкилий имкониятларини маҳсулот ва жараён инновацияларини ривожлантиришга, шунингдек, агар улар илмий кашфиётга асосланган бўлса, ташкилий инновацияларни ривожлантиришга йўналтириш;

– давлат томонидан қўллаб-қувватлаш объекти ва предметини, давлат томонидан қўллаб-қувватлаш турларини (молиявий, солиқ, божхона, ташкилий-ҳуқуқий, ахборот ва бошқалар), шунингдек, давлат томонидан қўллаб-қувватлаш шакллари ва усулларини белгилаш.

Диссертациянинг учинчи бобида «**Технологиялар халқаро трансферининг ҳуқуқий асосларини такомиллаштириш**» ҳақида сўз юритилган бўлиб, унда технологиялар трансферини тартибга солиш бўйича хорижий мамлакатлар тажрибаси, рақамли иқтисодиётда технологиялар трансферинининг илмий-амалий муаммолари, Ўзбекистон Республикасида технологиялар халқаро трансферини ҳуқуқий тартибга солишни такомиллаштириш истиқболлари таҳлили амалга оширилган.

Иқтисодий ривожланган мамлакатларнинг халқаро технологиялар трансферини тартибга солиш тажрибаси Ўзбекистонда технологиялар трансфери бўйича миллий қонунчилик базасини ишлаб чиқишни ўрганиш учун жуда долзарб ва зарурлиги кўрсатилиб, АҚШ, Европа Иттифоқи (Швейцария, Германия), Буюк Британия, Япония, Корея, Хитой каби давлатлар тажрибаси қиёсий таҳлил асосида ўрганилган ва самарали жиҳатлари кўрсатиб берилган. Шунингдек, хорижий мамлакатларнинг технологиялар трансферини тартибга солишга оид қонунчилиги таҳлили давлатларни уч гуруҳга ажратиш орқали кўрсатиб берилган.

Танқидий таҳлиллар асосида технологияларни узатиш ва инновацияларни тижоратлаштириш бўйича хорижий тажриба ҳар доим ҳам миллий шароитда мақбул бўлмаслигини эътиборга олиб, ички тизимга жорий этилиши мумкин бўлган ижобий амалиётни кўрсатиб бериш муҳимлиги, мулкчилик шаклидан қатъий назар барча саноат корхоналарига янги технологияларни ўтказишни рағбатлантириш Ўзбекистон Республикаси давлат инновацион сиёсатининг марказий вазифаларидан бири сифатида белгиланиши кераклиги асослантириб берилган. Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексига технологиялар трансферини тартибга солишга бағишланган янги боб киритилиши ёки алоҳида қонун қабул қилиниши, ёнги махсус Интеллектуал мулк ҳуқуқи кодекси қабул қилиниши бу соҳада сезиларли ривожланишга туртки бериши асослаб берилган.

Рақамли иқтисодиёт ривожланиши натижасида тижоратлаштиришнинг турли усуллари, жумладан, технологиялар трансферини бирлаштирадиган гибрид бизнес моделлари шаклланиши ва уларни ҳуқуқий тартибга солиш зарурати кўрсатиб берилган.

Рақамли иқтисодиётда платформа ечимларига асосланган тармоқ бизнес моделлари асосий моделларга айланаётганлиги, улар интеллектуал мулк ҳуқуқи эгасини ҳамкорлик занжирига шерик сифатида киритишни назарда тутувчи ҳамкорлик тамойилига асосланиши, глобаллашув жараёни ҳамкорлик имкониятларини кенгайтираётганлиги, тармоқ моделларида мувофиқлаштириш ва назорат қилиш ахборот-коммуникация технологиялари ва платформа ечимлари ёрдамида амалга оширилиши кўрсатиб берилган.

Бизнес-жараёнларни рақамлаштириш барқарор тенденцияга айланиб бораётганлиги, технология трансфери бизнес моделларини сезиларли даражада ўзгартираётганлиги ва инновацион стратегияларни ишлаб чиқишда янги ёндашувлар талаб қилиниши асослаб берилган. Таҳлиллар натижасида (Leimeister J.M., Chesbrough H., Тожибоев А., Галимова М., Галимов Т. ва бошқалар) рақамли иқтисодиёт доирасида технологиялар трансфери ахборот маҳсулоти ёки рақамли объект кўринишида ривожланиши кўрсатилган.

Рақамли иқтисодиёт доирасида технологиялар трансферининг кўриб чиқиладиган ривожланишидан келиб чиқиб, ахборот-коммуникация технологиялари инфратузилмасини такомиллаштириш ахборот ва коммуникация технологиялари соҳаси мутахассислари сонини кўпайтириш стратегиясини ишлаб чиқиш, барча давлат хизматлари онлайн режимида бўлишини таъминлаш, тадқиқот фаолияти ва стартапларни рағбатлантириш, фойдаланувчиларнинг асосий ҳуқуқларини ҳимоя қилиш ва рақамли иқтисодиётга ишончни мустаҳкамлаш учун рақамли фаолиятни тартибга солиш, киберхавфсизликни таъминлаш, ноқонуний контентдан ҳимоя қилиш ва маълумотларни бошқаришни соддалаштириш мақсадга мувофиқлиги ва зарурлиги асослаб берилган.

Интеллектуал мулк объектларини ишлаб чиқувчи ва фойдаланувчи ўртасидаги мулк муносабатларни ҳуқуқий тартибга солмасдан инновацион фаолиятни амалга ошириш мумкин эмаслиги, шу боис технологиялар ва илмий натижаларни трансфер қилиш ва тижоратлаштириш учун қонунчилик ва норматив-ҳуқуқий база муҳим аҳамиятга касб этиши кўрсатиб берилган. Бунда фуқаролик, солиқ ва божхона соҳасидаги қонунчиликни такомиллаштириш эҳтиёжи ва зарурати асослаб берилган. Шунингдек, давлат бюджети маблағлари ҳисобидан яратилган интеллектуал мулк объектларини давлатдан илмий-тадқиқот муассасаларига, илмий институтлар ва олий ўқув юртларидан кичик инновацион корхоналарга ўтказишни ҳуқуқий тартибга солиш масаласини қонунчилик даражасида ҳам ҳал этиш зарурлиги кўрсатиб берилган.

Шулар билан бир қаторда, миллий, минтақавий ва халқаро технологиялар трансфери учун рақамли платформа жорий этиш, унинг ҳуқуқий асосларини яратиш, рақамли платформа технологик талаб ва таклифларни жойлаштиришни, тақдим этиладиган инновацион ечимлар орасида излашни таъминлаши, сунъий интеллектга асосланган платформа мантиғи истиқболларни автоматик тарзда аниқлаши ҳамда миллий, минтақавий ва халқаро миқёсда лойиҳа ва технологияларни илгари суришини таъминлаши кераклиги асосланган. Жумладан, Бутунжаҳон интеллектуал мулк ташкилотининг Технологиялар ва инновацияларни қўллаб-қувватлаш марказлари бўйича дастури мавжуд бўлиб, унга асосан Технологиялар ва инновацияларни қўллаб-қувватлаш марказлари фаолияти йўлга қўйилиши, мазкур марказлар доирасида махсус электрон платформалар жорий этиш манфаатлироқ ҳисобланиши, марказлар томонидан бундай платформалар жорий этилиши, юритилиши уларга ишончни ошириши, бундай платформалар ягона тизимга бирикиши, фойдаланувчилар унга босқичма-босқич ўрганиши ва платформалар фаолияти мукамаллашиши натижасида марказлар фаолияти оптималлаштирилиши ва БИМТ негизида мустақил сунъий интеллектга асосланган платформа шаклланишига олиб келиши асослаб берилган.

Амалга оширилган таҳлиллар, хорижий мамлакатлар қонунчилиги ва ҳуқуқни қўллаш амалиёти, миллий ва хорижий тадқиқотлар натижалари асосида Ўзбекистонда технологиялар трансферини ҳуқуқий тартибга солинишини самарали йўлга қўйишда, дастлабки босқичда Ўзбекистон

Республикасининг “Технологиялар трансфери тўғрисида”ги қонунининг қабул қилиниши зарурлиги, бу мамлакатимизда инновацион фаолиятнинг фаоллашувига хизмат қилиши асосланди.

Кейинги босқичда интеллектуал мулк, инновациялар ва технологиялар трансфери соҳасидаги қонун ҳужжатларини тизимлаштириш заруратидан келиб чиқиб, ягона кодекс – Интеллектуал мулк кодексини қабул қилиш ҳамда солиқ ва божхона қонунчилигини либераллаштириш зарурати кўрсатиб берилди. Шу билан бирга, Интеллектуал мулк кодекси интеллектуал мулк ҳуқуқи ва унинг ҳудудий ва ҳудудлараро табиати, инновациялар ва технологиялар трансферини тартибга солиш, шунингдек, рақамли воқеликни, хусусан, рақамли иқтисодиёт, электрон тижорат, кибердунёларни ҳисобга олган ҳолда янги ҳуқуқий тартиботларни киритиш соҳасидаги барча тамойилларни белгилаш ва сунъий интеллект, муаллифлик ҳуқуқи эгаларининг интеллектуал мулк объектларига бўлган ҳуқуқларини ҳар томонлама ҳимоя қилишга қаратилган бўлиши кераклигини таъминлаш зарурлиги асослаб берилган ҳамда кодекс концепцияси лойиҳаси ишлаб чиқилган.

ХУЛОСА

Халқаро технологиялар трансферининг ҳуқуқий тартибга солиниши масалаларининг назарий ва амалий таҳлилидан келиб чиқиб, қуйидаги хулосаларга келинди.

1. Таҳлилларга асосланиб, халқаро ҳамкорликни муваффақиятли ривожлантиришга мамлакатлар ўртасида технологияларни узатиш жараёнларини аниқ ҳуқуқий тартибга солиш орқали эришиш мумкинлиги кўрсатиб берилиб, “технологиялар трансфери” икки гуруҳга бўлиб ўрганилган: 1) технологияни бир субъектдан иккинчисига ўтказиш жараёни сифатида улар ўртасида тузилган ҳуқуқий шартнома шартларига кўра технологиялар трансфери; 2) инновацион жараён субъектлари ўртасида аниқ шартларга эга келишувсиз юзага келадиган технологияни узатиш жараёни сифатидаги технологиялар трансфери.

Бунга асосан, технологияни узатиш жараёнини фақат ҳуқуқий келишув (шартнома) билан таъминланган ҳолда амалга оширилганда технологиялар трансфери сифатида талқин этилиши, ҳуқуқий шартнома билан таъминланмаган технологияларни узатиш ҳолатларида ахборот узатиш сифатида намоён бўлиши кўрсатиб берилган.

2. Технологиялар трансфери концептуал тушунчаси ва технологиялар трансфери шартномасининг муаллифлик таърифлари ишлаб чиқилган:

Технологиялар трансфери – бу билимлар, технологиялар, ахборот ва технологик тажриба (илмий, илмий-техник ва бошқа билимлар, шу жумладан илмий, илмий-техник фаолият натижалари ва бундай натижаларга бўлган ҳуқуқлар, ҳам мамлакатда, ҳам хорижда ишлаб чиқилган технологиялар)нинг амалда қўлланилиш соҳасига ўтказилишига қаратилган тадбирлар мажмуидан иборат бўлган технологияни яратган ва ундан тижоратлаштириш мақсадида фойдаланадиган шахслар ўртасида шартнома тузиш орқали инновацияларни яратиш ва улардан фойдаланишни назарда тутувчи жараён.

Технологиялар трансфери шартномаси лицензиар деб аталадиган компания саноат ёки интеллектуал мулк ҳуқуқларини лицензиатга берганда фойдаланиладиган шартнома бўлиб, унга кўра лицензиар лицензияланган ва лицензиат томонидан фойдаланиланилаётганда интеллектуал мулкка бўлган мутлақ ҳуқуқни сақлаб қолиш ҳуқуқига эга. Шартномада мулкдан фойдаланишнинг аниқ шартлари, фойдаланиш муддати ва лицензиарга ҳақ тўлаш усули белгиланиши керак.

3. Таҳлил асосида технология трансфери қуйидаги турларга ажратилган:

- 1) шартнома тури бўйича: тўғридан-тўғри, классик, билвосита.
- 2) айирбошлаш даражаси бўйича: компания ичидаги, ширкатлараро.
- 3) масштаб бўйича: минтақавий, минтақалараро, халқаро.
- 4) ўтказилган технология тури бўйича: ноёб технология, прогрессив технология, анъанавий технология, эскирган технология.

4. Анъанавий технология трансфери моделлари (айрим ҳолатларда назариялар) таҳлил қилиниб, уларнинг орасида мувофиқлик модели, тарқатиш модели, билимлардан фойдаланиш модели ва алоқа модели кенг тарқалгани, булардан ташқари ташкилотни ўрганиш билан боғлиқ моделлар,

билимга асосланган кўринишга оид моделлар замонавий моделлар ҳисобланиши ҳамда уларнинг ичидан энг мақбули билимга асосланган кўринишга оид моделлар ва унинг таркибига кирувчи билимларни бошқариш модели ҳисобланади.

5. Аниқланишича, халқаро амалиётда трансфер илғор тажриба ва билимлар, интеллектуал мулк объектлари, маҳсулотлар ва турли илмий хизматларни ўз ичига олган “технологик мажмуа” (технологик пакет) шаклида амалга оширилади.

6. Бугунги кунга келиб, технологиялар трансфери фуқаролик, халқаро хусусий, солиқ, божхона, молиявий ва маъмурий ҳуқуқ нормаларини ўз ичига олган мураккаб ҳуқуқий институт ҳисобланади.

7. Технологиялар трансферини қонун ҳужжатлари билан тартибга солишнинг энг муҳим элементлари сифатида қуйидагиларни ажратиб кўрсатиш зарурлиги аниқланди: технологияларни узатиш механизмларини ҳуқуқий тартибга солиш, муаллифлар ва инвесторлар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш ва ҳимоя қилишни амалга ошириш, технологияларни узатиш бўйича битимларни тузиш ва рўйхатдан ўтказиш тартиби, имтиёзли сиёсатни амалга ошириш, юқори технологияларни яратишни молиялаштириш тартиби, мезонлари, чет элга ўтказилиши мумкин бўлган технологиялар.

8. Таҳлил шуни кўрсатдики, интеллектуал мулк ҳуқуқлари соҳасидаги глобал сиёсатнинг асосий тенденцияси бутун дунёда интеллектуал мулк ҳуқуқларини ҳимоя қилиш даражасини уйғунлаштиришдир. Глобаллашувнинг бир қисми ва ЖСТга аъзо бўлиш мақсадида ТРИПС битимини ратификация қилиш зарурати кўрсатилган, унга қўшилиш Ўзбекистон Республикаси турдош ҳуқуқлар, шунингдек, чет эл фонограммалари ва ижроларини ретропофия билан таъминлаш ушбу соҳада ўзаро мажбуриятлар билан боғланган давлатлар доирасининг кенгайишига олиб келади.

9. Технологиялар трансфери доирасида тузилган шартномалар таҳлили асосида назарда тутилган шартномалар тузишни ҳуқуқий тартибга солишни такомиллаштириш ва интеллектуал мулк объектларининг тегишли муҳофазасини таъминлаш, шунингдек халқаро технологиялар трансфери бўйича ягона намунавий шартномани, технологиялар трансфери доирасида фойдаланиладиган стандарт шартномалар маълумотлар базасини ишлаб чиқиш зарурлиги исботланди. Шунингдек, ишлаб чиқиш ва шартномавий-ҳуқуқий тартибга солиш мақсадида Фуқаролик кодексига технологиялар трансфери шартномаси тўғрисидаги нормани киритиш мақсадга мувофиқ деб ҳисобланади.

10. Тегишли коллизия нормаларни фуқаролик қонунчилигида ҳам, бирлаштирувчи халқаро-ҳуқуқий шартномада ҳам белгилаш мақсадга мувофиқдир, "Lex cause" – шартнома бўйича ҳал қилувчи ижрони амалга оширувчи томоннинг ҳуқуқи шартномага қўлланилиши ва "lex venditoris" – ҳуқуқбузарлик муносабатлари саноат мулки объектига бўлган ҳуқуқларни трансчегаравий ўтказишнинг исталган турида шартнома бўйича томонлар, шунингдек, ҳудудийлик принципи билан энг чамбарчас боғлиқ бўлган қонун каби коллизия ҳаволаларни ўз ичига олиши керак.

11. Давлат томонидан тартибга солишни ривожлантириш ва технологияларни узатиш миллий тизимининг фаолияти доирасида виртуал корпорациялар, интеллектуал ташкилотлар ва бозор-интеллектуал корхоналар учун ҳуқуқий конструкциялар яратиш зарур. Бундай ҳуқуқий конструкциялар ушбу корхоналар сунъий интеллектга асосланган бўлиши ва ўз-ўзини бойитиш, ўз-ўзини ишлаб чиқариш ва ўз-ўзини ривожлантириш хусусиятларига эга бўлиши мумкинлигини ҳисобга олиши керак.

12. Инновацион фаолиятни давлат томонидан қўллаб-қувватлаш ва рағбатлантириш тўғрисидаги низомни қонун ости ҳужжат доирасида тасдиқлаш зарурлиги асослаб берилган.

Ушбу ҳужжат доирасида инновацион фаолиятни давлат томонидан қўллаб-қувватлашга доир давлат ва инновацион фаолият субъектлари, шу жумладан инновацион инфратузилма субъектлари ўртасида юзага келадиган муносабатларни тартибга солиш таклиф этилмоқда. Ҳужжат концепцияси қуйидаги асосий қоидаларни ўз ичига олиши керак:

– давлат ёрдамидан фойдаланиш, хусусан, иқтисодиётнинг энг долзарб ва зарур тармоқларида инновацион фаолиятни амалга ошириш ҳуқуқига эга бўлган субъектларга қўйиладиган талабларни белгилаш;

– давлатнинг молиявий ва ташкилий имкониятларини маҳсулот ва жараён инновацияларини ривожлантиришга, шунингдек, агар улар илмий кашфиётга асосланган бўлса, ташкилий инновацияларни ривожлантиришга жамлаш;

– давлат томонидан қўллаб-қувватлаш объекти ва предметини, давлат томонидан қўллаб-қувватлаш турларини (молиявий, солиқ, божхона, ташкилий-ҳуқуқий, ахборот ва бошқалар), шунингдек, давлат томонидан қўллаб-қувватлаш шакллари ва усулларини белгилаш.

13. Ўзбекистон Республикаси давлат инновацион сиёсатининг асосий вазифаларидан бири мулкчиликнинг барча шаклидаги саноат корхоналарига янги технологияларни ўтказишни рағбатлантириш, тегишли ҳуқуқий нормаларни яратиш орқали технологиялар трансферини молиялаштириш жараёни шунингдек, хусусий секторни ишлаб чиқаришга кенг жалб этиш керак. Шу билан бирга, Ўзбекистон мамлакатни ривожлантиришнинг жорий сиёсати ва йўналишини такомиллаштиришда муҳим рол ўйнаши мумкин бўлган “Рақамли Европа” дастуридан фойдаланиш мумкин.

14. Рақамли иқтисодиёт технологиялар трансферини ривожлантириш ва уни тартибга солишда алоҳида ўрин тутиши ва бу жиҳатдан иштирокчиларнинг инновацион фаоллигини рағбатлантирадиган краудсорсинг (краудфандинг) платформалари, кластерларни жорий этиш муҳим бўлиб, миллий, минтақавий ва халқаро технологиялар трансфери учун рақамли платформа мавжудлигини таъминловчи ҳуқуқий база ва механизмлар зарур.

Рақамли платформа технологик талаб ва таклифларни жойлаштиришни, тақдим этилаётган инновацион ечимлар орасида излашни таъминлаши, сунъий интеллектга асосланган платформа мантиғи истиқболларни автоматик тарзда аниқлаши ҳамда миллий, минтақавий ва халқаро миқёсда лойиҳа ва технологияларни илгари суришини таъминлаши керак.

Шунингдек, бундай платформа Бутунжаҳон интеллектуал мулк ташкилотининг Технологиялар ва инновацияларни кўллаб-қувватлаш марказлари бўйича дастури доирасида, мазкур марказлар негизида ташкил этилиши, юритилиши мақсадга мувофиқлиги, бу платформага ишончни кучайишига хизмат қилиши, бундай платформалар ягона тизимга бирикиши, фойдаланувчилар унга босқичма-босқич ўрганиши ва платформалар фаолияти мукамаллашиши натижасида марказлар фаолияти оптималлаштирилиши ва БИМТ негизида мустақил сунъий интеллектга асосланган платформа тизими яратилиши мақсадга мувофиқдир.

15. Рақамли иқтисодиёт доирасида технологиялар трансфери ахборот маҳсулоти ёки рақамли объект кўринишида ривожланаётганлиги исботланган, бунда электрон шаклда мавжуд бўлган ва Интернет орқали амалга ошириладиган бундай объектларни таснифлаш қийинчилик туғдиради. Аниқланишича, ахборот маҳсулотлари тарқатилиш форматига эмас, балки ахборот, таълим, маданий ёки кўнгилочар мазмунига қараб, ушбу маҳсулотларнинг таннархида ифодаланган хусусиятларга эга. Шунингдек, бундай маҳсулотларнинг ахборот мазмуни уни турли шаклларда тарқатиш ва алмашиш имконини беради ва бу ахборот маҳсулотларини бошқа барча турдаги маҳсулотлардан ажратиб туради. Бу эса тартибга солишнинг алоҳида ҳуқуқий конструкцияларини талаб қилади.

16. Рақамли иқтисодиёт доирасида технологиялар трансферини ривожлантириш таҳлили асосида ахборот-коммуникация технологиялари инфратузилмасини такомиллаштириш ахборот ва коммуникация технологиялари соҳаси мутахассислари сонини кўпайтириш стратегиясини ишлаб чиқиш, барча давлат хизматлари онлайн режимида бўлишини таъминлаш, тадқиқот фаолияти ва стартапларни рағбатлантириш, фойдаланувчиларнинг асосий ҳуқуқларини ҳимоя қилиш ва рақамли иқтисодиётга ишончни мустаҳкамлаш учун рақамли фаолиятни тартибга солиш, киберхавфсизликни таъминлаш, ноқонуний контентдан ҳимоя қилиш ва маълумотларни бошқаришни соддалаштириш, мақсадга мувофиқ ва зарур, деб топилди.

17. Давлат бюджети маблағлари ҳисобидан яратилган интеллектуал мулк объектларини давлат тасарруфидан илмий-тадқиқот муассасаларига, илмий институтлар ва олий ўқув юртларидан кичик инновацион корхоналарга ўтказишни қонунчилик даражасида ҳуқуқий тартибга солиш масаласини қонунчилик даражасида ҳал этиш зарур. Ушбу масалани қонуний ҳал этиш учун давлат бюджети маблағлари ҳисобидан яратилган интеллектуал мулк объектларини ижодкор ташкилотларнинг мулкига ўтказиш тўғрисидаги ҳуқуқат қарори талаб қилинади. Шундай қилиб, ишлаб чиқарувчилар давлат илмий-техника дастурлари доирасида яратилган интеллектуал мулк объектларига реал эгаллик қилишнинг ҳуқуқий асосига эга бўлади. Бу эса олий ўқув юртлари ва илмий ташкилотларнинг инновацияларни жорий этиш, илмий тадқиқот натижаларини ўзлаштиришга қизиқишини оширади ҳамда инновацион тадбиркорликни янада ривожлантиришга кучли тurtки беради.

18. Ўзбекистон Республикасининг “Технологиялар трансфери тўғрисида”ги Қонунининг қабул қилиниши, шубҳасиз, республикада инновацион фаолиятни фаоллаштиришга хизмат қилади. Чунки айрим қонунчилик нормалари ушбу соҳани тўлиқ тартибга солишни таъминлаш имкони мавжуд эмас.

19. Интеллектуал мулк, инновациялар ва технологиялар трансфери соҳасидаги қонун ҳужжатларини тизимлаштириш зарурати ягона кодекс – Интеллектуал мулк кодексининг қабул қилинишида, шунингдек, солиқ ва божхона қонунчилигини либераллаштиришида кўринади. Шу билан бирга, Интеллектуал мулк кодекси интеллектуал мулк ҳуқуқи ва унинг ҳудудлараро табиати, инновациялар ва технологиялар трансферини тартибга солиш, шунингдек, рақамли воқеликни, хусусан, рақамли иқтисодиёт, электрон тижорат, кибердунёларни ҳисобга олган ҳолда янги ҳуқуқий тузилмаларни киритиш соҳасидаги барча тамойилларни белгилаш ва сунъий интеллект муаллифлик ҳуқуқи эгаларининг интеллектуал мулк объектларига бўлган ҳуқуқларини ҳар томонлама ҳимоя қилишга қаратилган бўлиши кераклигини таъминлаш зарур.

Буларнинг барчаси халқаро технологиялар трансферини ҳуқуқий тартибга солиш, ушбу жараёнда тарафларнинг ҳуқуқларини таъминлаш, юқори технологиялар яратилиши ва бундай соҳаларга инвестициялар жалб этилишини таъминлаш, пировардида мамлакат иқтисодий ривожланишига хизмат қилади.

**SCIENTIFIC COUNCIL ON AWARDING SCIENTIFIC DEGREES
DSc.07/30.12.2019.Yu.22.01 AT THE TASHKENT STATE
UNIVERSITY OF LAW**

TASHKENT STATE UNIVERSITY OF LAW

SHARIPOVA HILOLA RUSTAMOVNA

**LEGAL REGULATION OF THE INTERNATIONAL TECHNOLOGY
TRANSFER**

12.00.03 – Civil law. Business Law.
Family Law. International Private Law.

ABSTRACT
of doctoral (Doctor of Philosophy) dissertation on legal sciences

Tashkent – 2023

The theme of the dissertation of the Doctor of Philosophy (PhD) is registered by the Supreme Attestation Commission under the Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan with number B2022.4.PhD/Yu874.

The doctoral dissertation is prepared at the Tashkent State University of Law.

The abstract of the dissertation is posted in three languages (Uzbek, English and Russian (summary)) on the website of website of Scientific council (www.tsul.uz) and Information educational portal «Ziyonet» (www.ziyonet.uz).

Scientific supervisor: **Rustambekov Islambek Rustambekovich**
Doctor of Science in Law, Professor

Official opponents: **Karahodjaeva Dilorom Mamirovna**
Doctor of Science in Law, Professor

Ahmedov Azizhon Dilshodovich
Doctor of Science in Law

The leading organization: **Lawyers' Training Center under the Ministry of Justice of Uzbekistan**

The defense of the dissertation will be held on February 25, 2023 at 14:00 at the session of the Scientific Council under the Scientific Council DSc.07/30.12.2019.Yu.22.01 at the Tashkent State University of Law. (Address: 100047, Sayilgokh street, 35 Tashkent city. Phone: (99871) 233-66-36; fax: (998971) 233-37-48; e-mail: info@tsul.uz).

The doctoral dissertation is available at the Information-Resource Center of Tashkent State University of Law (registered under No. ____), (Address: 100047, Tashkent city, A. Timur street, 13. Phone: (99871) 233-66-36).

Abstract of the dissertation submitted on February 7, 2023.

(Registry protocol №24 from February 7, 2023.)

S.S. Gulyamov
Vice-Chairman of Scientific Council for awarding scientific degrees, Doctor of Science in Law, professor

D.Y. Khabibullayev
Scientific Secretary of Scientific Council for awarding scientific degrees, Doctor of Philosophy in Law, professor

N.F. Imomov
Vice-Chairman of Scientific Seminar under Scientific Council for awarding scientific degrees, Doctor of Science in Law, professor

INTRODUCTION (abstract of PhD thesis)

The actuality and relevance of the dissertation theme. The creation of new technologies and their commercialization and exchange at the international level are of particular importance as an important factor in the economic development of countries in the world. On the other hand, attracting investments to the country's economy, involving innovation and new technologies, and the transition to an innovative economy directly depends on the factors of creating a favorable environment for technology transfer, and ensuring the stability of these processes requires states to improve legal norms and mechanisms for regulating international technology transfer. In the Global Innovation Index, Switzerland, Sweden, and the United States occupy the first three places, while Uzbekistan occupies 93 places in this ranking in 2020 and 86 in 2021.¹ This indicates that this sector is not developing enough in our country, as a result of which there are not enough investments in the economy and its attractiveness is low. From this point of view, developed economies of the world show high indicators in the field of innovation and technology transfer, which shows the need to attract new technologies to the national economy and improve their effective legal regulation based on positive foreign experience.

In the last three years, the incomes received as a result of the transfer of technologies between countries have reached 200 billion. more than US dollars². The regulation of technology transfer at the international level has become the subject of a number of scientific studies, including comprehensive legal regulation of technology transfer, including the provision of rights to intellectual property objects, regulation of innovation activities, improvement of legislation and contractual legal framework in this field, organization of public administration and public policy. special attention is paid to the issues of maintenance.

In our republic, systematic work is being carried out in the field of creation, provision and regulation of innovative development, technological upgrading and technology transfer mechanisms. Broad implementation of innovations in the economy, development of cooperative relations of industrial enterprises and scientific institutions, improvement of Uzbekistan's position in terms of low indicators recorded in the Global Innovation Index, creation of wide opportunities for the implementation of innovative projects in all directions, introduction of modern mechanisms for supporting research and innovative initiatives to do³the country is defined as one of the main goals of development, and further improvement of legislation and law enforcement practices in this area remains one of the urgent issues.

¹Global Innovation Ranking, 2020 –https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2021.pdf, for 2021 –https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2021.pdf

²Technology Transfer Statistics –<https://www.techtransfer.nih.gov/reportsstats/technology-transfer-statistics>

³Decree of the President of the Republic of Uzbekistan No. PF-60 of January 28, 2022 "On the development strategy of New Uzbekistan for 2022-2026" // National database of the Republic of Uzbekistan, 29.01.2022, No. 06/22/60/0082, 18.03 .2022, No. 06/22/89/0227, 04/21/2022, No. 06/22/113/0330.

Civil Code of the Republic of Uzbekistan dated August 29, 1996¹, Law of Uzbekistan "On innovative activities" dated July 24, 2020², Decree of the President of the Republic of Uzbekistan "On improving the state management system for the development of scientific and innovative activities" PD-6198 dated April 1, 2021³ and "On additional measures to improve financing mechanisms for projects in the field of entrepreneurship and innovation" No. PD-5583 of November 24, 2018⁴, Decree "On additional measures to improve mechanisms for introducing innovations into economic sectors and sectors" PD-3698 dated May 7, 2018⁵, This dissertation research serves to a certain extent in the implementation of the tasks defined by the decision and other legal documents related to the topic.

The compliance of the research on the priority directions of scientific and technological development of the republic. The research of the dissertation was carried out in the priority direction of the development of science and technology of the republic I. "Formation of a system of innovative ideas and ways to implement them in the social, legal, economic, cultural, spiritual and educational development of an informed society and democratic state".

The extent of study of the problem. Implementation of technology transfer, improvement of contractual and legal framework, implementation of state administration and policy, implementation of international legal cooperation, international experience in this regard and the practice of legislation and law enforcement of foreign countries have not been studied as an independent research object in our country.

Some issues related to legal protection of intellectual property objects, legal regulation of innovations and innovative activities are discussed by national scientists - H.R. Rahmonkulov, O. Okyulov, S.S. Gulyamov, B. Toshev, I. Nasriev, A. Ro'ziev, I.R. Rustambekov, A. Akhmedov, Z. Ubaidullaev, D. A. Ogay, Q. Mekhmonov, A. Tojiboevand others⁶.

In the CIS countries researchers who have conducted research in the field are Kapitsa Yu.M., Ilin P.V., Soloveva Yu.V., Tkachev M.M., Pererva P.G., Holopenkova E., Toskanova A. as researchers who have conducted research in the CIS countries in recent years. N., Shakhnazarov B.A., Klishina A., Gorodov O. A. and others⁷.

¹Collection of legal documents of the Republic of Uzbekistan, 05.10.2020, No. 03/20/640/1348.

²National database of legal documents of the Republic of Uzbekistan, 07/24/2020, No. 03/20/630/1101.

³Decree of the President of the Republic of Uzbekistan dated April 1, 2021 No. PF-6198 "On improving the state management system for the development of scientific and innovative activities" // National database of legal documents, 04.02.2021, No. 06/21/6198/0269.

⁴Decree of the President of the Republic of Uzbekistan No. PF-5583 of November 24, 2018 "On additional measures to improve mechanisms for financing projects in the field of entrepreneurship and innovation" // National database of legal documents, 26.11.2018, 06/18/5583/ No. 2221; 30.05.2019, No. 06/19/5733/3216; 09/28/2020, No. 06/20/6075/1330; National database of legislative information, 04/30/2021, No. 06/21/6218/0398, 08/23/2021, No. 06/21/6280/0811, 12/30/2021, 06/21/42/1224 - hip.

⁵Resolution of the President of the Republic of Uzbekistan dated May 7, 2018 No. PQ-3698 "On additional measures to improve the mechanisms for introducing innovations into economic sectors and industries" // National database of legal documents, 05/08/2018, 07/18/3698 / No. 1178; 09/28/2020, No. 06/20/6075/1330; 02.04.2021, No. 06/21/6198/0269.

⁶The complete list of the works of these scientists is shown in the list of used literature of the dissertation.

⁷The complete list of the works of these scientists is shown in the list of used literature of the dissertation.

Marzena Walasik, David C. Mowery, Dzurinda, Mikuláš, Chesbrough H., Leimeister JM, Keith E. Maskus, Mark R. Joelson, Guerrero M., Urbano D. and others¹ can be described as scholars who have studied the technology transfer in foreign countries.

However, the works of the mentioned scientists conducted in our country are devoted to the general aspects of intellectual property rights, individual objects and innovation activities, and the problems of international technology transfer and their legal regulation have not been comprehensively researched. Therefore, a comprehensive study of this issue is urgent.

Relation of the dissertation research with the research plans of the higher educational institution where the dissertation is performed. The research was carried out in the framework of the practical project of the research plan of Tashkent State Law University “Improving the theoretical and methodological framework for creating a legal mechanism to increase the attractiveness of the investment climate and reduce risk” (2019-2021).

The aim of the research is the further developing proposals and recommendations aimed at further improving the legal regulation of international technology transfer and relations within its scope, and increasing the effectiveness of legislation and law enforcement practices in this area.

Research tasks:

- defining the concept and essence of technology transfer;
- to reveal the forms and mechanisms of international presentation of technologies;
- analysis of the provision of rights to intellectual property objects in international technology transfer;
- classification of international legal regulation of technology transfer;
- description of contractual-legal and conflict regulation of technology transfer;
- legal assessment of state management and policy in the field of technology transfer;
- identification of foreign experience and best practice in legal regulation of technology transfer;
- determine the features of the legal regulation of technology transfer in the digital economy;
- development of recommendations on improving the legislation and law enforcement practice of the Republic of Uzbekistan in the field of international technology transfer.

The object of research is a system of legal relations related to the national and international legal regulation of social relations arising within the framework of international technology transfer.

The subject of research consists of scientific-practical problems of international technology transfer, national legislation and law enforcement practice, international legal documents, legislation and practice of foreign

¹The complete list of the works of these scientists is shown in the list of used literature of the dissertation.

countries, and existing conceptual approaches, scientific-theoretical views and legal categories.

Research methods. This dissertation widely uses such methods of scientific knowledge as the study of phenomena in the field, systematic analysis, logic, generalisation, deduction, comparative law and statistical data.

The scientific novelty of the research is following:

transfer of technologies, based on the implementation of the transfer as a technological aggregate and its legal mechanisms are proved;

the procedure for the application of contracts within the framework of technology transfer and the technology transfer contract as a separate contract are justified;

systematization of legislation in the field of intellectual property, in which the need to adopt a single comprehensive regulatory code, taking into account the transfer of intellectual property, innovation and technology, as well as digital reality, and its main principles are justified;

the principles of regulating the transfer of intellectual property objects created from the state budget have been developed and the need for regulation within the framework of a separate government decision has been justified;

the need to create special platforms for technology transfer within the digital economy, develop their legal mechanisms, and define the legal basis and limits of the activity of virtual legal entities and self-developing systems based on artificial intelligence are proved.

Practical results of the research are as follows:

the need to clearly define the principle of territoriality and *lex cause* and *lex vendoris* collision norms in the framework of international technology transfer was justified;

the concept, essence and types of technology transfer were revealed, and it was justified that technology transfer is a separate complex legal institution;

The participation of the Republic of Uzbekistan in the international agreement on the trade aspects of intellectual property objects and through this the fulfillment of the requirements of the World Trade Organization were substantiated;

the need to adopt a government decision on the procedure for state support of innovation and technology transfer and its main regulatory subject were indicated;

the need to ensure cyber security, regulate digital activities, develop the field of online services, and provide benefits in customs and tax legislation within the framework of international technology transfer was justified.

Reliability of research results. The work uses the methods studied and recommended by advanced foreign scientists for conducting critical and comparative research. The results of the research are summarized in international law and national legal norms, the experience of developed countries, the practice of applying the law, the results of the analysis of statistical data and formalized with relevant documents. Some of the suggestions made during the research have been put into practice and approved by the relevant authorities. Research results were published in leading national and foreign publications.

Scientific and practical significance of research results. The scientific significance of the research results is based on the scientific-theoretical conclusions, proposals and recommendations in the future scientific activity, law-making, law enforcement, contractual-legal regulation of technology transfer, technological import and export, improvement of the comprehensive legal regulation of this field, relevant legal norms. it can be used in interpretation, conducting scientific researches related to the improvement of national legislation, as well as teaching legal subjects such as "Private International Law", "Civil Law", "Intellectual Property Law" and "International Trade Law" and preparing methodological recommendations.

The practical significance of the research results serves in the law-making activity, in particular, in the process of preparing normative legal documents and making changes and additions to them, in improving the practice of applying the law, and in the teaching of international private and public law in higher legal educational institutions.

Implementation of research results. The scientific results of the research were used as follows:

The transfer of technologies, in which the transfer is carried out as a technological aggregate and the proposals on defining its legal mechanisms are reflected in Articles 3 and 21 of the Law of the Republic of Uzbekistan on Innovative Activities (Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan on Innovative Development, Information Policy and Information Technology Issues Committee's decision No. 04/11-11-133 dated August 1, 2022). This proposal served to improve the legal regulation of the process of technology transfer;

The procedure for the application of contracts within the framework of technology transfer and the proposal to reflect the technology transfer contract in the legislation were taken into account in the draft Civil Code of the Republic of Uzbekistan and Article 23 of the Law on Innovative Activities (Decision of the Committee on Innovative Development, Information Policy and Information Technology Issues of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan on January 1, 2022 Act No. 04/11-11-133 of August). This proposal served to ensure the contractual and legal regulation of technology transfer at the international level;

Suggestions for systematizing legislation in the field of intellectual property, regulating the transfer of intellectual property objects created at the expense of the state budget, creating special platforms for the implementation of technology transfer within the digital economy, and increasing the country's position in the global innovation rating, issued by the President of the Republic of Uzbekistan dated April 1, 2021, No. PF-6198 "Scientific and on improving the state management system for the development of innovative activities" and PF-60 dated January 28, 2022 "On the development strategy of New Uzbekistan for the years 2022-2026" (8/1 of the Ministry of Justice of the Republic of Uzbekistan dated October 14, 2022, No. 5/66-28). This proposal served to improve the regulation of technology transfer in the country and to develop the practice of law enforcement.

Approbation of research results. The results of this research were discussed at 4 scientific-practical conferences, including 2 international and 2 national scientific-practical conferences.

Publication of research results. A total of 14 scientific works, including 10 scientific articles (4 in international publications) were published on the subject of the dissertation.

Structure and volume of the dissertation. The dissertation consists of an introduction, three chapters, a conclusion, a list of references and appendices. The volume of the dissertation is 148 pages.

THE MAIN CONTENT OF THE DISSERTATION

In the **introductory** part of the dissertation (doctoral dissertation annotation) the relevance and necessity of the research topic, the relevance of the research to the main priorities of the development of science and technology, the degree of study of the problem, the relevance of the dissertation to the research institution, goals and objectives, object and subject, methods, scientific novelty and practical results of research, reliability, scientific and practical significance of research results, their introduction, approbation of research results, publication of results, scope and structure of the dissertation.

The first chapter of the dissertation entitled "**Theoretical-legal foundations of the international transfer of technologies**" covers the analysis of the theoretical framework for the development of the problems discussed in the subsequent chapters of the study. This chapter analyzes the legal concept and essence of technology transfer, mechanisms and forms of international technology transfer, scientific and practical problems of intellectual property protection in international technology transfer.

International technology transfer and scientific-technical cooperation in the framework of increasing globalization in the current period are shown to be the basis of the country's economic growth and rapid growth, studied on the basis of analysis. In particular, the opinions of scientists such as Williams L., Feinrider Martin, John K. Galbraith, David M. Haug, John ES Parker, and Rogers EM regarding these terms have been thoroughly analyzed. National scientists O. Okyulov, N. Imomov, S. Gulyamov, A. Tojiboev gave opinions on their views.

Based on the analysis, the concepts are defined and it is justified that the concept of "transfer of knowledge" is the most common among the three considered categories, "technology transfer" is narrower as one of the forms of knowledge transfer, and "innovation transfer" is more narrowly considered as the transfer of ready-to-use technology or products created on its basis.

In addition, as a result of the analysis, the research is divided by the type of technology transfer agreement, by the level of exchange, by the scale, and by the type of technology being transferred.

The commercial and non-commercial transfer of technologies is also approached, and it is stated that the object is not a concretely materialized new

technology or a new product, but knowledge and information obtained at the stage of scientific research and experimental construction work.

It also focuses on the issues of commercialization and states that two aspects of the difference between transfer and commercialization can be shown. In particular, the first is that the commercialization of the technology is conditional on the receipt of income, and the second is that the transfer of technology is not connected with the receipt of income by the person implementing the technology's industrialization.

At the international level, technology transfer is carried out in various forms and mechanisms, depending on the characteristics of the innovative component, such as high risk, uncertainty, capital capacity, intellectual labor resources, using traditional business methods and tools, as well as providing the results of scientific and technical activities to a foreign partner on a commercial or non-commercial basis. It is shown that international technology transfer can be carried out in commercial or non-commercial forms of scientific and technical achievements.

Based on the analysis, it was concluded that international technology transfer is divided into commercial and non-commercial forms according to its economic nature. On the other hand, transfer of technologies in a non-commercial form includes such things as the exchange of achievements and experiences based on the results of scientific research, international scientific and technical publications, and the exchange of trade secrets. It is justified that the tools can be used.

In the analysis of these issues, the scientific researches of scientists such as Blakeney M., Akhmedov A., Galimova M., Van Norman GA, Eisenkot R., Cunningham JA, O'Reilly P., Arenas J., González D. were widely used, analyzes were made, and conclusions were drawn. As a result, it has been shown that technology transfer is comprehensive, from a legal point of view, technology transfer is a complex institution that includes civil, tax, customs, financial and administrative law norms.

The most important elements of the legal regulation of technology transfer are the protection of the rights of authors and investors, the conclusion and registration of agreements on the transfer of technologies, the implementation of preferential policies, the financing of the creation of high technologies, and the determination of criteria for technologies that can be transferred abroad.

It is shown that it is important to properly organize the transfer of technologies (both domestic and international), to ensure legal regulation, and to conduct the state policy correctly.

In the framework of the international transfer of technologies, the existing international legal documents are studied, taking into account the efforts of Uzbekistan within the framework of the entry into the World Trade Organization, and ensuring the penetration of international technology transfer into the international system, the Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (TRIPS) is considered the most important document, and Uzbekistan ratifies this document. The need to do it has been shown.

Butler, JS, DV Gibson, Keith E., Gutterman A., Erlich J., Lei Yang, as a result of the analysis of the views and scientific research of scientists, the need to

influence the gradual development of the protection of intellectual property rights through the transfer, introduction and use of technologies in the direction of flexibility to the international system, through which it was concluded that the gradual development of the system of international transfer of technologies leads to the creation of positive development prospects of the system of international transfer.

In the second chapter of the dissertation **named "Legal regulation of international technology transfer"**, the scientific-theoretical analysis of the legal regulation of the international transfer of technologies, the contractual-legal and conflict-legal regulation of the transfer of technologies, the state regulation of the field of technology transfer and the problems of conducting state policy were considered.

As a result of the desire to speed up the introduction of new products to the market, the ever-increasing competition in the world market, protectionism that prevents the free exchange of goods between countries, saving funds in scientific research and experimental design work, the main form of scientific and technological exchange between countries in modern conditions is the international trade of licenses. is shown to be calculated.

The experience of the EU countries in the issues of the transfer of technologies, including the development of their commercialization, is separately studied, and the results of scientific and technical activities created at the expense of state funds and the main principles for the development of the mechanism for introducing intellectual property objects into economic circulation are shown.

It is justified that the main principle in the gradual development of European legislation is to liberalize and develop the conditions of incentives for the effective use of the results of scientific and technical activities.

In the era of globalization and the development of innovative processes, the problems of cross-border technological exchange are relevant and important for the world community and individual countries, and the need to develop international legal management tools (regulators) for the formation of a unified approach to the regulation of the relations under consideration has been shown.

In the international practice of technology exchange, it is analyzed that flexible contract constructions are used, (technology transfer agreements) provide for the transfer of technology and related intellectual property objects, and include conditions that allow the user to change, modify, and improve the acquired technology together with the author or independently.

Within the framework of contractual and legal regulation, an investment agreement, an agreement for the sale of exclusive rights based on a patent, a license agreement, an agreement for the sale of "know-how" (the sale of unpatented inventions with commercial value), an engineering agreement, a franchise agreement, service provision (services requiring knowledge (consultancy arrangements) contract, turn-key project contract, joint venture contracts, right purchase contract or right transfer contract, scientific views on them (A. Akhmedov, F. Zaynobiddinova, Helen E. Weidner, Amy Jocelyn Glass, Kamal Saggi, Shakhnazarov V., Arora A., Gambardella A., Kaynak A., Ian Cockburn, Mark R. Joelson) were studied and analyzed.

Based on the analysis, it was concluded about the feasibility of introducing the international technology transfer agreement and including it as a separate type of independent agreement in the Civil Code.

Also, in the framework of international technology transfer, the conflict legal regulation is studied, in which "Lex cause" - the right of the party performing decisive execution under the contract is applied to the contract and "lex ventoris" - tort relationship between the parties to the contract in any type of cross-border transfer of rights to the object of industrial property. , as well as the expediency of applying conflict of law references, which are most closely related to the principle of territoriality, are justified.

At the current stage of technological competition, the experience of countries whose foreign economic policy has contributed to the active positive exchange of technologies is separately studied, including the experiences of China, India, the United States, the United Kingdom, France, Germany, Japan, Keith E. Maskus, Moon S., Claudia Cevenini. The ideas and views of scientists like

Based on the analysis, it is indicated that a special normative legal document should be adopted and the state policy should be developed, and the following basic provisions should be reflected in such a concept:

- determination of the requirements for entities that have the right to use state aid, in particular, to implement innovative activities in the most relevant and necessary sectors of the economy;

- directing the state's financial and organizational capabilities to the development of product and process innovations, as well as to the development of organizational innovations if they are based on scientific discoveries;

- defining the object and subject of state support, types of state support (financial, tax, customs, organizational-legal, informational, etc.), as well as forms and methods of state support.

The third chapter of the dissertation talks about "**Improving the legal basis of the international transfer of technologies**", in which the experience of foreign countries in the regulation of technology transfer, the scientific and practical problems of the transfer of technologies in the digital economy, the prospects of improving the legal regulation of the international transfer of technologies in the Republic of Uzbekistan were analyzed.

The experience of regulating the international technology transfer of economically developed countries is shown to be very relevant and necessary for studying the development of the national legal framework for technology transfer in Uzbekistan, based on a comparative analysis of the experience of countries such as the USA, the European Union (Switzerland, Germany), Great Britain, Japan, Korea, and China. studied and demonstrated effective aspects. Also, the analysis of the legislation of foreign countries on the regulation of technology transfer is shown by dividing the countries into three groups.

Taking into account that foreign experience in technology transfer and commercialization of innovations based on critical analysis is not always acceptable in national conditions, the importance of showing positive practice that can be introduced into the domestic system, encouraging the transfer of new technologies to all industrial enterprises, regardless of the form of ownership, is

central to the state innovation policy of the Republic of Uzbekistan. It is justified that it should be defined as one of the tasks. It is argued that the introduction of a new chapter on the regulation of technology transfer to the Civil Code of the Republic of Uzbekistan or the adoption of a separate law, that is, the adoption of a special Code of Intellectual Property Rights, will stimulate significant development in this area.

As a result of the development of the digital economy, various methods of commercialization, including the formation of hybrid business models that combine technology transfer, and the need for their legal regulation have been shown.

In the digital economy, network business models based on platform solutions are becoming the main models, they are based on the principle of cooperation, which includes the owner of intellectual property rights as a partner in the chain of cooperation, the process of globalization expands the opportunities for cooperation, coordination and control in network models is carried out using information and communication technologies and platform solutions shown.

It is justified that digitization of business processes is becoming a stable trend, technology transfer is significantly changing business models, and new approaches to the development of innovative strategies are required. As a result of the analysis (Leimeister JM, Chesbrough H., Tojiboev A., Galimova M., Galimov T., etc.) it is shown that technology transfer within the digital economy is developing in the form of an information product or a digital object.

Based on the considered development of technology transfer within the framework of the digital economy, developing a strategy for improving the infrastructure of information and communication technologies, increasing the number of specialists in the field of information and communication technologies, ensuring that all public services are online, stimulating research activities and startups, protecting the basic rights of users and digital In order to strengthen confidence in the economy, the feasibility and necessity of regulating digital activities, ensuring cyber security, protecting against illegal content and simplifying data management is justified.

It has been shown that it is impossible to implement innovative activities without legal regulation of property relations between the developer and user of intellectual property objects, therefore, the legislation and regulatory legal framework is important for the transfer and commercialization of technologies and scientific results. In this case, the need and need to improve the legislation in the field of civil, tax and customs is justified. Also, the need to solve the issue of legal regulation of the transfer of intellectual property objects created at the expense of the state budget from the state to scientific-research institutions, from scientific institutes and higher educational institutions to small innovative enterprises has been shown at the legislative level.

In addition, the introduction of a digital platform for national, regional and international technology transfer, the creation of its legal basis, the fact that the digital platform ensures the placement of technological demands and offers, the search among the offered innovative solutions, the logic of the platform based on artificial intelligence automatically identifies prospects and the national , based on

the need to ensure the promotion of projects and technologies at the regional and international level. In particular, there is a program of the World Intellectual Property Organization on Technology and Innovation Support Centers, based on which the activities of Technology and Innovation Support Centers are established, and it is considered more beneficial to introduce special electronic platforms within these centers.

Based on the analysis carried out, the legislation of foreign countries and the practice of law enforcement, the results of national and foreign research, in order to effectively establish the legal regulation of technology transfer in Uzbekistan, it is necessary to adopt the Law of the Republic of Uzbekistan "On Technology Transfer" at the initial stage, which will serve to activate innovative activities in our country. based on

At the next stage, based on the need to systematize legal documents in the field of intellectual property, innovation and technology transfer, the need to adopt a single code - the Intellectual Property Code and to liberalize tax and customs legislation was shown. At the same time, the Intellectual Property Code defines all principles in the field of intellectual property law and its territorial and interterritorial nature, regulation of innovation and technology transfer, as well as introduction of new legal procedures, taking into account the digital reality, in particular, the digital economy, electronic commerce, cyber worlds, and artificial intelligence.

CONCLUSION

Based on the theoretical and practical analysis of the legal regulation of international technology transfer, the following conclusions were reached.

1. Based on the analysis, it was shown that the successful development of international cooperation can be achieved through clear legal regulation of technology transfer processes between countries. transfer; 2) technology transfer as a technology transfer process that occurs without an agreement with specific conditions between the subjects of the innovation process.

Based on this, it is shown that the process of technology transfer is interpreted as technology transfer when it is carried out only with a legal agreement (contract), and in cases of technology transfer that is not provided with a legal contract, it is manifested as information transfer.

2. The conceptual concept of technology transfer and the author's definitions of the technology transfer agreement were developed:

Technology transfer is knowledge, technologies, information and technological experience (scientific, scientific-technical and other knowledge, including the results of scientific, scientific-technical activities and the rights to such results, technologies developed both in the country and abroad) in the field of practical application. a process that involves the creation and use of innovations by concluding a contract between the persons who created the technology and use it for the purpose of commercialization, consisting of a set of activities aimed at its implementation.

A technology transfer agreement is an agreement used when a company called a licensor transfers industrial or intellectual property rights to a licensee, according to which the licensor has the right to retain the exclusive right to the intellectual property when it is licensed and used by the licensee. The contract should specify the exact terms of use of the property, the period of use and the method of payment to the licensor.

3. Based on the analysis, technology transfer is divided into the following types:

- 1) by contract type: direct, classic, indirect.
- 2) according to the level of exchange: intra-company, inter-company.
- 3) by scale: regional, interregional, international.
- 4) by type of transferred technology: unique technology, progressive technology, traditional technology, obsolete technology.

4. Traditional technology transfer models (theories in some cases) are analyzed, among which the compliance model, distribution model, knowledge use model, and communication model are widespread, in addition to these, models related to organizational learning, knowledge-based view models are considered modern models, and among them, the most appropriate are the knowledge-based view models and the knowledge management model that is part of it.

5. It was determined that in international practice, the transfer is carried out in the form of a "technological complex" (technological package) that includes advanced experience and knowledge, intellectual property objects, products and various scientific services.

6. To date, technology transfer is a complex legal institution that includes norms of civil, international private, tax, customs, financial and administrative law.

7. It was determined that the following are the most important elements of the regulation of technology transfer by legislation: legal regulation of technology transfer mechanisms, implementation of the protection and protection of the rights of authors and investors, the procedure for concluding and registering agreements on technology transfer, preferential policy implementation, financing procedures for the creation of high technologies, criteria, technologies that can be transferred abroad.

8. The analysis showed that the main tendency of the global policy in the field of intellectual property rights is to harmonize the level of protection of intellectual property rights throughout the world. As a part of globalization and WTO membership, the need to ratify the TRIPS agreement is indicated, and the Republic of Uzbekistan's accession to it will lead to the expansion of the range of countries bound by mutual obligations in this area, as well as the provision of similar rights and foreign phonograms and performances.

9. Based on the analysis of the agreements concluded within the framework of technology transfer, it was proved necessary to improve the legal regulation of the conclusion of the stipulated agreements and to ensure the appropriate protection of intellectual property objects, as well as to develop a single model agreement on international technology transfer, a database of standard agreements used within the framework of technology transfer. Also, for the purpose of development and contractual-legal regulation, it is considered appropriate to include the norm on the technology transfer agreement in the Civil Code.

10. It is expedient to define relevant conflict norms both in the civil law and in the unifying international legal agreement, "Lex cause" - the right of the party performing decisive execution under the contract is applied to the contract, and "lex ventoris" - the tort relationship of the cross-border transfer of rights to the object of industrial property. parties to the contract of any kind, as well as the law most closely related to the principle of territoriality should include conflicting references.

11. It is necessary to create legal structures for virtual corporations, intellectual organizations and market-intellectual enterprises within the framework of the development of regulation by the state and the activities of the national system of technology transfer. Such legal constructions should take into account that these enterprises may be based on artificial intelligence and have the characteristics of self-enrichment, self-production and self-development.

12. The need to approve the regulation on state support and encouragement of innovative activities within the framework of the legal document is justified.

Within this document, it is proposed to regulate relations between the state and innovative activity subjects, including innovative infrastructure subjects, regarding state support of innovative activities. The concept of the document should include the following basic rules:

- determination of the requirements for entities that have the right to use state aid, in particular, to implement innovative activities in the most relevant and necessary sectors of the economy;

- to concentrate the financial and organizational capabilities of the state on the development of product and process innovations, as well as on the development of organizational innovations if they are based on scientific discoveries;

- defining the object and subject of state support, types of state support (financial, tax, customs, organizational-legal, informational, etc.), as well as forms and methods of state support.

13. One of the main tasks of the state innovation policy of the Republic of Uzbekistan is to encourage the transfer of new technologies to industrial enterprises of all forms of ownership, the process of financing technology transfer by creating appropriate legal norms, and the private sector should be widely involved in production. At the same time, Uzbekistan can use the "Digital Europe" program, which can play an important role in improving the current policy and direction of the country's development.

14. The digital economy has a special place in the development of technology transfer and its regulation, and in this regard, it is important to introduce crowdsourcing (crowdfunding) platforms and clusters that stimulate the innovative activity of participants, and the legal framework and mechanisms that ensure the existence of a digital platform for national, regional and international technology transfer are necessary. .

The digital platform should provide placement of technological demands and offers, search among the innovative solutions offered, platform logic based on artificial intelligence automatically identify prospects and promote projects and technologies at national, regional and international levels.

Also, it is expedient to organize and maintain such a platform within the framework of the World Intellectual Property Organization's Program for Technology and Innovation Support Centers, on the basis of these centers, to serve to increase trust in this platform, to integrate such platforms into a single system, to allow users to learn it step by step, and platforms as a result of the improvement of the activity, it is desirable to optimize the activity of the centers and to create an independent artificial intelligence-based platform system on the basis of BIMT.

15. It has been proven that technology transfer within the digital economy is developing in the form of an information product or digital object, where it is difficult to classify such objects that exist in electronic form and are carried out over the Internet. It was determined that information products have characteristics expressed in the cost of these products, depending on the informational, educational, cultural or entertainment content, rather than the distribution format. Also, the information content of such products allows it to be distributed and exchanged in various forms, and this distinguishes information products from all other types of products. This requires separate legal constructions of regulation.

16. Based on the analysis of the development of technology transfer within the framework of the digital economy, the development of a strategy to improve the infrastructure of information and communication technologies, to increase the number of experts in the field of information and communication technologies, to

ensure that all public services are online, to encourage research activities and start-ups, to protect the basic rights of users and to contribute to the digital economy regulation of digital activities, ensuring cyber security, protection against illegal content and simplification of data management to strengthen trust, was deemed appropriate and necessary.

17. It is necessary to resolve the issue of legal regulation of the transfer of intellectual property objects created at the expense of the state budget from the state to scientific research institutions, from scientific institutes and higher educational institutions to small innovative enterprises at the legislative level. In order to legally solve this issue, a government decision is required to transfer intellectual property objects created at the expense of the state budget to the property of creative organizations. Thus, manufacturers will have a legal basis for real ownership of intellectual property objects created within the framework of state scientific and technical programs. This is the introduction of innovations by higher educational institutions and scientific organizations,

18. Adoption of the Law of the Republic of Uzbekistan "On Transfer of Technologies" undoubtedly serves to activate innovative activities in the republic. Because some legal norms do not provide full regulation of this area.

19. The need to systematize legislation in the field of intellectual property, innovation and technology transfer is reflected in the adoption of a single code - the Intellectual Property Code, as well as in the liberalization of tax and customs legislation. At the same time, the Intellectual Property Code defines all the principles in the field of intellectual property law and its inter-territorial nature, the regulation of innovation and technology transfer, as well as the introduction of new legal structures, taking into account the digital reality, in particular, the digital economy, electronic commerce, cyber worlds, and artificial intelligence. It is necessary to ensure that it should be aimed at the comprehensive protection of the rights of copyright holders to intellectual property objects.

All this is legal regulation of international technology transfer, ensuring the rights of the parties in this process, ensuring the creation of high technologies and the attraction of investments in such areas, ultimately serving the economic development of the country.

**НАУЧНЫЙ СОВЕТ DSc.07/30.12.2019.Yu.22.01 ПО ПРИСУЖДЕНИЮ
УЧЕНЫХ СТЕПЕНЕЙ ПРИ ТАШКЕНТСКОМ
ГОСУДАРСТВЕННОМ ЮРИДИЧЕСКОМ УНИВЕРСИТЕТЕ**

**ТАШКЕНТСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ЮРИДИЧЕСКИЙ
УНИВЕРСИТЕТ**

ШАРИПОВА ХИЛОЛА РУСТАМОВНА

**ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ МЕЖДУНАРОДНОГО ТРАНСФЕРА
ТЕХНОЛОГИЙ**

12.00.03 – Гражданское право. Предпринимательское право.
Семейное право. Международное частное право

АВТОРЕФЕРАТ

диссертации доктора философии по юридическим наукам (Doctor of Philosophy)

Ташкент – 2023

Тема диссертации доктора философии (PhD) зарегистрирована Высшей аттестационной комиссией при Кабинете Министров Республики Узбекистан за № В2022.4.PhD/Yu874.

Докторская диссертация выполнена в Ташкентском государственном юридическом университете.

Автореферат диссертации размещен на трех языках (узбекском, английском, русском (резюме)) на веб-сайте Научного совета (www.tsul.uz) и Информационно-образовательном Портале «Ziyonet» (www.ziyonet.uz).

Научный руководитель:	Рустамбеков Исламбек Рустамбекович доктор юридических наук, профессор
Официальные оппоненты:	Караходжаева Дилором Мамировна доктор юридических наук, профессор
	Ахмедов Азизхон Дилшодович доктор юридических наук (DSc)
Ведущая организация:	Центр повышения квалификации юристов при Министерстве юстиции Республики Узбекистан

Защита диссертации состоится «25» февраля 2023 года в 14:00 на заседании Научного совета DSc.07/30.12.2019.Yu.22.01 при Ташкентском государственном юридическом университете. (Адрес: 100047, г.Ташкент, улица Сайилгох, 35. Тел.: (99871) 233-66-36; факс: (998971) 233-37-48; e-mail: info@tsul.uz).

С диссертацией (PhD) можно ознакомиться в Информационно-ресурсном центре Ташкентского государственного юридического университета (зарегистрировано за № ____). (Адрес: 100047, г.Ташкент, ул. А.Темура, 13. Тел.: (99871) 233-66-36).

Автореферат диссертации разослан «7» февраля 2023 года.
(протокол реестра № 24 от «7» февраля 2023 года).

С.С. Гулямов
Заместитель председателя Научного совета по присуждению ученых степеней, доктор юридических наук, профессор

Д.Ю. Хабибуллаев
Ученый секретарь Научного совета по присуждению ученых степеней, кандидат юридических наук, профессор

Н.Ф. Имомов
Заместитель председателя Научного семинара при Научном совете по присуждению ученых степеней, доктор юридических наук, профессор

ВВЕДЕНИЕ (Аннотация докторской (PhD) диссертации)

Цель исследования состоит в дальнейшем совершенствовании регулирования международного трансфера технологий и отношений, возникающих в ее рамках, а также разработка предложений и рекомендаций по повышению эффективности законодательства и правоприменительной практики в данной сфере.

Объект исследования система правоотношений, связанных с национальным и международно-правовым регулированием общественных отношений, возникающих в рамках международного трансфера технологий.

Научная новизна исследования:

обосновано, что трансфер технологий, основанный на реализации трансфера как технологической совокупности и его правовых механизмов;

определен порядок применения договоров в рамках передачи технологии и договора о передаче технологии основывается на отдельном договоре;

осуществлена систематизация законодательства в сфере интеллектуальной собственности, в которой обосновывается необходимость принятия единого комплексного нормативного кодекса с учетом передачи объектов интеллектуальной собственности, инноваций и технологий, а также цифровой реальности, а также его основные принципы;

разработаны принципы регулирования передачи объектов интеллектуальной собственности, созданных за счет средств государственного бюджета, и обоснована необходимость регулирования в рамках отдельного решения правительства;

обоснована необходимость создания специальных платформ трансфера технологий в рамках цифровой экономики, разработки их правовых механизмов, определения правовых основ и границ деятельности виртуальных юридических лиц и саморазвивающихся систем на основе искусственного интеллекта.

Внедрение результатов исследования. Научные результаты исследования были использованы следующим образом:

предложения по трансферу технологий, при котором передача осуществляется как технологическая совокупность, а также по определению его правовых механизмов, отражены в статьях 3 и 21 Закона Республики Узбекистан «Об инновационной деятельности» (Акт Комитета по вопросам инновационного развития, информационной политике и информационным технологиям Олий Мажлиса Республики Узбекистан за №04/11-11-133 от 1 августа 2022 года). Данное предложение послужило совершенствованию правового регулирования процесса трансфера технологий;

предложение по совершенствованию порядка применения договоров в рамках передачи технологии, а также предложение отразить договор о передаче технологии в законодательстве были учтены в разработанном проекте Гражданского кодекса Республики Узбекистан и статье 23 Закона «Об инновационной деятельности» (Акт Комитета по вопросам инновационного развития, информационной политике и информационным

технологиям Олий Мажлиса Республики Узбекистан за №04/11-11-133 от 1 августа 2022 года). Это предложение послужило обеспечению договорно-правового регулирования передачи технологий на международном уровне;

предложения по систематизации законодательства в сфере интеллектуальной собственности, регулированию передачи объектов интеллектуальной собственности, созданных за счет средств государственного бюджета, созданию специальных площадок для реализации передачи технологий в рамках цифровой экономики, повышению позиций страны в Глобальном инновационном рейтинге бьюли учтены при подготовке проекта Указа Президента Республики Узбекистан от 1 апреля 2021 года № ПФ-6198 «О совершенствовании системы государственного управления развитием инновационной деятельности», также проекта Указа Президента Республики Узбекистан №ПФ-60 от 28 января 2022 года «О стратегии развития Нового Узбекистана на 2022-2026 годы» (Акт Министерства юстиции Республики Узбекистан за №8/1-5/66-28 от 14 октября 2022 года). Это предложение послужило совершенствованию системы регулирования передачи технологий в стране и развитию правоприменительной практики.

Объем и структура диссертации. Структура диссертации состоит из введения, трех глав, заключения и библиографии. Объем диссертации составляет 148 страниц.

ЭЪЛОН ҚИЛИНГАН ИШЛАР РЎЙХАТИ
СПИСОК ОПУБЛИКОВАННЫХ РАБОТ
LIST OF PUBLISHED WORKS

I бўлим (I part; I часть)

1. Шарипова Х.Р. Некоторые вопросы международного трансфера технологий и охраны интеллектуальной собственности // Ўзбекистон қонунчилиги таҳлили – Uzbek law review – Обзор законодательства Узбекистана, 2020. –№ 1 – Б.59-61 (12.00.00; № 9);

2. Шарипова Х.Р. Некоторые вопросы применения Соглашения по торговым аспектам прав интеллектуальной собственности (TRIPS) // Ўзбекистон қонунчилиги таҳлили – Uzbek law review – Обзор законодательства Узбекистана, 2020. –№ 3. – Б.90-93 (12.00.00; № 9);

3. Шарипова Х.Р. Некоторые суждения об особенностях отсылки к иностранному праву в международном частном праве // Журнал UNIVERSUM: экономика и юриспруденция. 2021 июль. №7 (82). –С.16-20;

4. Sharipova H.R. EU and WTO experience of the appliance of preferences in the external trade relations // « Юридик фанлар ахборотномаси. 2020 йил, 4 сон. –Б.94-102;

5. Sharipova X.R. Impact of laws to develop import-export relations of the Republic of Uzbekistan // The American Journal of Political Science Law and Criminology. November 09, 2020. (Impact factor SJIF: 6.215). –P. 1-5;

6. Sharipova X.R., Rustambekov I.R., Ishmetova Sh. Legal issues of the appliance of preferences in the external trade relations: analysis of CIS experience // PalArch's Journal of Archaeology of Egypt/Egyptology. 2020. 17 (10). –P.1896-1911 (Scopus, Q3);

7. Sharipova X.R., Ishmetova Sh. EU and WTO experience of the appliance of preferences in the external trade relations // Review of law sciences. 2020. –№ 4. P.94-102. (12.00.00; № 20);

8. Sharipova X.R. Some Issues of Conflict of Laws in International Technology Transfer // International Journal of Social Science And Human Research. Volume 05, Issue 08, August 2022. –P. 3556-3558. (Impact factor SJIF: 5.871).

9. Шарипова Х.Р. Технологиялар трансферининг ҳуқуқий жиҳатдан тушунчаси ва моҳияти // Ўзбекистон қонунчилиги таҳлили – Uzbek law review – Обзор законодательства Узбекистана, 2022. –№ 1 – Б.95-99 (12.00.00; № 9);

10. Шарипова Х.Р. Рақамли иқтисодиётда технологиялар трансферини тартибга солиш // Ҳуқуқ ва бурч. Ижтимоий-ҳуқуқий, илмий жунал. №11/2022. Б.26-29.

II бўлим (II part; II часть)

11. Шарипова Х.Р. Некоторые вопросы международного опыта регулирования трансфера технологий // “Теоретические аспекты

юриспруденции и вопросы правоприменения” Сборник статей по материалам ХLI международной научно-практической конференции. № 11(41) Ноябрь 2020 г. – С.92-96;

12. Шарипова Х.Р. Роль всемирной организации интеллектуальной собственности в регулировании международного трансфера технологий // “Актуальные проблемы юриспруденции” Сборник статей по материалам ХL международной научно-практической конференции. № 11 (39) Ноябрь 2020 г. –С.60-64;

13. Шарипова Х.Р. Некоторые вопросы разрешения споров в рамках Всемирной организации интеллектуальной собственности (ВОИС) // “Виртуал арбитраж – халқаро арбитражда рақамлаштиришнинг амалий масалалари” халқаро виртуал конференция материаллари тўплами. Тошкент, 2020 йил 22 декабрь. –Б.60-64.

14. Шарипова Х.Р. Технологиялар трансферини коллизия тартибга солиниши // «Ўзбекистонда халқаро хусусий ҳуқуқни ривожланиши». Халқаро конференция материаллари тўплами. – Т.: ТДЮУ, 2022. Б.20-22.